Stenogrammid

XIII Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Esmaspäev, 21.03.2016, 15:00

Toimetatud

15:00 Istungi rakendamine
1. 15:09 Arupärimine kutseõppe propageerimise kohta (nr 147)
2. 15:39 Arupärimine laiapõhjalise riigikaitse kohta (nr 156)
3. 16:41 Arupärimine rahvusvaheliste kohustuste täitmise kohta puuetega inimeste valdkonnas (nr 150)
4. 17:07 Arupärimine elatisabifondi kohta (nr 152)
5. 17:47 Arupärimine puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohta (nr 162)
6. 18:02 Vaba mikrofon

15:00 Istungi rakendamine

15:00 Esimees Eiki Nestor
Austatud Riigikogu, tere päevast! Alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu 9. töönädalat. Kõigepealt küsin, kellel on soovi üle anda eelnõusid või arupärimisi. Vabariigi Valitsusel on soovi. Heili Tõnisson, palun!

15:00 Valitsuse esindaja Heili Tõnisson
Austatud härra esimees! Hea Riigikogu! Vabariigi Valitsus algatab riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse muutmise seaduse eelnõu. Seaduseelnõu menetlemisel Riigikogus esindab Vabariigi Valitsust kaitseminister Hannes Hanso. Aitäh!

15:01 Esimees Eiki Nestor
Uno Kaskpeit, palun!

15:01 Uno Kaskpeit
Härra eesistuja! Austatud kolleegid! Meie oma fraktsiooni nimel esitame siseministrile arupärimise Murastes asuva politsei- ja piirivalvekolledži tegevuse lõpetamise ning tegevuse üleviimise kohta. Me saatsime sellel teemal eelmise aasta 8. septembril siseministrile kirja, kus oli kaks küsimust. Üks puudutas selle objekti mahamüümist, meid huvitas, mis põhjusel seda tehakse, ja teiseks tahtsime saada analüüsi, miks on Paikust eelistatud Murastele. Vastuseks saime, et maha müüa seda objekti ei ole planeeritud. Teisele küsimusele me vastust ei saanudki. Samas ilmus aga mõni nädal hiljem Harku Valla Teatajas artikkel, kus öeldi, et politsei- ja piirivalvekolledž paneb Murastes uksed kinni ning seda on otsustanud Siseministeerium. Selliste vastukäivate asjaolude tõttu on meil siseministrile neli küsimust. Aitäh!

15:02 Esimees Eiki Nestor
Täpsustatud andmetel on arupärimise esitanud Riigikogu liikmed Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioonist. Viktor Vassiljev, palun!

15:03 Viktor Vassiljev
Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Keskerakonna liikmetel on arupärimine välisminister Marina Kaljurannale Euroopa Liidu ja USA vahelise vabakaubanduslepingu kohta. Nimelt on Ameerika Ühendriigid ja Euroopa Liit suurimad kaubanduspartnerid maailmas, nende vastastikuste

investeeringute maht on üle triljoni euro. Vaatamata sellele ei ole Euroopa Liidu ja Ameerika Ühendriikide majandusalane koostöö veel täielikult realiseerunud, kuigi partnerlusleping sõlmiti juba 2013. aastal ja sellele eelnes piisavalt pikk läbirääkimiste periood. Atlandi-ülese kaubandus- ja investeerimispartnerluse lepingu, mis välismaa keeles on TTIP (see oli mulle uus sõna, mis tähendab, et olen õppimisvõimeline ega ole veel päris lootusetu), peamine eesmärk on aidata majandusel kasvada nii Euroopa Liidus kui ka USA-s. Suurtel poistel suured mängud. Meie, väikesed poisid, tahaksime ka saada välisministri käest teada, millises seisus on praeguseks Euroopa Liidu ja USA läbirääkimised, milliseid muudatusi võiksid need kaasa tuua Eestile, milliseid uusi kaupu ja teenuseid on võimalik Eestist eksportima hakata ning millist kasu võivad sellest lepingust üldse saada Eesti väikeettevõtjad, tarbijad ja kõik Eesti elanikud. Küsimused on esitanud Keskerakonna fraktsiooni 12 uudishimulikku, arenguvõimelist ja tublit liiget. Aitäh!

15:05 Esimees Eiki Nestor

Tarmo Tamm, palun!

15:05 Tarmo Tamm

Hea juhataja! Lugupeetud kolleegid! Keskerakonna fraktsiooni liikmete nimel on minul au anda üle arupärimine majandus- ja taristuminister Kristen Michalile. Arupärimine puudutab Eleringi kasumi ja võrgutasude korrelatsiooni. Eleringi 2015. aasta auditeeritud aruande järgi teenis ettevõte 132,4 miljonit eurot tulu, ärikasum oli 41,6 miljonit eurot ning puhaskasum 25,1 miljonit eurot. Seejuures plaanib ettevõte maksta käesoleval aastal riigile dividendina 31 miljonit eurot, st 11 miljoni euro võrra rohkem kui aasta varem. Eleringi hallatava elektriülekandevõrgu töökindlusnäitajad olid Eleringi juhatuse esimehe sõnul möödunud aastal läbi aegade parimal tasemel. Tarbijatele jäi aasta jooksul edastamata üksnes 10 megavatt-tundi energiat, mis on ligikaudu ühe kodumajapidamise aastane energia tarbimise maht. Samuti oli väljalülitamiste arv möödunud aastal elektriülekandevõrgus ajaloo väikseim. Aga seda on väga raske mõista tavalisel elektritarbijal, kelle elektriarvest moodustab võrgutasu 45%. Kui varem on suurt võrgutasu selgitatud EstLinki ühenduste rajamisega ja muude investeeringutega, siis olukorras, kus ettevõte maksab riigieelarvesse 31 miljonit eurot, tundub tegemist olevat varjatud maksustamisega. Meil on ministrile kolm küsimust, mis käsitlevad näiteks ka gaasiülekandevõrkude omandamist, seda, kust selle jaoks raha leiti. Küsime ka seda, kas minister peab normaalseks, et ettevõte maksab 31 miljonit eurot dividendi. Selle raha oleks võinud ju jätta inimestele kätte, inimesed oleksid võinud ise otsustada, kuidas selle rahaga ringi käia, see puudutab ju ka ettevõtte konkurentsivõimet. Aitäh!

15:07 Esimees Eiki Nestor

Olen vastu võtnud ühe seaduseelnõu ja kolm arupärimist. Seaduseelnõu läheb menetlusse, kui vastab kodu- ja töökorra seadusele, ning arupärimised lähevad adressaatide kätte, kui need vastavad kodu- ja töökorra seadusele. Palun teeme kohaloleku kontrolli!

Kohaloleku kontroll

Täiskogul on 79 Riigikogu liiget ja puudub 22.

Päevakorra kinnitamine. Õiguskomisjon on teinud ettepaneku jätta selle nädala kolmapäevasest päevakorrast välja esimene päevakorrapunkt, eelnõu 146 kolmas lugemine.

Austatud Riigikogu, koos selle täpsustusega panen hääletusele Riigikogu täiskogu III istungjärgu 9. töönädala päevakorra. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Päevakorra kinnitamise poolt on 73 Riigikogu liiget, vastu on 1 ja erapooletuks jäi samuti 1. Päevakord on kinnitatud.

---

1. 15:09 Arupärimine kutseõppe propageerimise kohta (nr 147)

15:10 Esimees Eiki Nestor

Päevakorra esimene punkt on Riigikogu liikmete Mailis Repsi, Viktor Vassiljevi, Märt Sultsi, Aadu Musta, Dmitri Dmitrijevi, Toomas Vitsuti, Peeter Ernitsa, Mihhail Korbi, Anneli Oti, Jaanus Karilaidi, Erki Savisaare, Martin Repinski, Tarmo Tamme, Rein Ratase, Enn Eesmaa, Andrei Novikovi, Oudekki Loone,

Vladimir Velmani, Valeri Korbi, Mihhail Stalnuhhini ja Kersti Sarapuu esitatud arupärimine. Arupärijate nimel, palun, Mailis Reps!

15:10 Mailis Reps

Lugupeetud Riigikogu esimees! Head kolleegid, Riigikogu liikmed! Hea minister Jürgen Ligi! Mõni nädal tagasi tutvustasin ma arupärimise üleandmisel seda teemat. Pärast seda on ka Haridus- ja Teadusministeeriumis informatsioon liikuma hakanud ja on hea meel tõdeda, et arupärimise eesmärk – teatud puudujäägile tähelepanu juhtida – on vilja kandnud.
Kutseõppe propageerimisel või, kui öelda eesti keeles, info noorte hulgas veidi paremal jagamisel on olnud väga olulisel kohal kutsevõistlused. Kui me vaatame kutsehariduse populaarsust noorte hulgas, siis peame kurbusega tõdema, et ega kutseharidus, vaatamata üsna mahukatele investeeringutele, ei ole väga paljude noorte esimene valik. Umbes 40 000 noort ei õpi ega tööta. Kui vaadata tööandjate tagasisidet, siis üks kõige suuremaid muresid, mille tööandjad on välja toonud, on see, et üldhariduskoolist tulevad noored, kes ei ole omandanud ametit ega õpi ka edasi. Selle tõttu on neil üsna keeruline tööd leida. Väga olulised on karjäärinõustamine ja koostöö ettevõtetega, et noored saaksid ettevõtete juures praktikavõimalusi, aga kindlasti on väga olulised kutsemeistrivõistlused. Võistlust "Noor meister" – ma usun, et te kõik olete sellest kuulnud – on SA Innove kaudu korraldatud alates 2006. aastast. Sellel üritusel on alavõistlused ja ka üks tippsündmus, kus sajad õppurid võistlevad üksteisega kõige positiivsemas mõttes ja kus on tõepoolest tuhandeid ja tuhandeid pealtvaatajaid. Ka ajakirjanduses on nende tippsündmuste väga positiivset kajastust olnud ning potentsiaalsed kutsekooliõppurid on saanud sellest positiivse elamuse. Nii et see üritus on igati oluline. Kahjuks ei ole aga 2016. aastal selle toimumist välja kuulutatud. Selle tõttu ongi meie fraktsiooni liikmetel ministrile hulk küsimusi. Me soovime selgitusi saada ja ma usun, et me täna neid ka saame. Meid huvitab, millise äparduse tõttu jäi 2016. aastal "Noor meister" välja kuulutamata ja seda 2016. aastal ehk sel aastal ei toimu. Oleme selle pärast üsna kurvad, aga loodetavasti on tegemist vaid veaga ja tegelikkuses ei olnud kellegi eesmärk see väga oluline sündmus kaotada. Me oleme ootel, sest nagu ma sain aru Haridus- ja Teadusministeeriumi pressiteatest, järgmistel aastatel tuleb see võistlus veel võimsam ja suurem. Ootame häid vastuseid. Aitäh!

15:13 Esimees Eiki Nestor

Arupärimisele vastab haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi. Palun!

15:14 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu! Mulle tundub see arupärimine küll ülepakutud, sellise väikese üksikküsimuse pärast Riigikogu aega kulutada on minu meelest ikkagi liig, aga olgu.
Esimene küsimus: "Võistluse "Noor meister" eesmärk oli kutsehariduse propageerimine. Eriti tähtis oli see põhikooliõpilastele maakondades, keda toodi võistlusele bussidega pealtvaatajateks. Kuidas Te põhjendate otsust võistlus ära jätta?" Sissejuhatuse kohta ütlen, et see ei vasta tõele, et kutseharidus on vaeslapse rollis, pigem on ta ikkagi olnud soositud lapse rollis ja ärahellitatud. Seal on ümberkorraldusi liiga kaugele edasi lükatud ja investeeringuid on kohati tehtud liiga ohtralt ja optimistlikult. See ei ole kindlasti jätkusuutlik ja selles mõttes nõuab kutseharidus reformimist. Probleeme on kindlasti kutsehariduse populaarsusega. "Noor meister" tehtigi omal ajal muidugi sellel populariseerimise eesmärgil. Aga te ütlesite, et lapsi toodi sinna võistlusele bussidega ja eriti tähtis oli see maakonnanoortele. Pigem oligi ümberkorralduse üks põhjusi see, et maanoorte hulgas populaarsust kasvatada ei suudetud. Meil ei ole muidugi nende laste täpset nimekirja, aga bussidega toodi sinna küll ainult 7% lastest. Kuigi see üritus laienes, ei olnud tunda, et see oleks sihtgrupi seas populaarsemaks muutunud. Seetõttu otsustasid eksperdid jätta selle aasta vahele ja proovida üritust ümber korraldada, kaasates rohkem tööandjaid ja muutes seda regionaalselt võib-olla mingil määral roteeruvaks, proovides nii paremini sihtgrupini jõuda. Aga ka 2016. aasta ei ole mingisugune lünk, vaid toimub sarnaseid üritusi, mis annavad samasuguseid tulemusi, näiteks saavad võitjad konkureerida Eesti esindajaks rahvusvahelistele võistlustele EuroSkills ja WorldSkills ning nad saavad auhindu. Sarnaseid üritusi korraldatakse üle 30 ja pooled nendest väljaspool Tallinna. Selle muudatuse üks kandvaid põhjusi oligi see, et see võistlus oli muutunud Tallinna-keskseks. Samas muutus osalemine kutsekoolidele hästi koormavaks, sest kohale tuli tassida kogu inventar. Kuigi riik seda kõike rahastas, oli palju nurinat, et sellises vormis ei peaks asi vist jätkuma. See oligi peamine põhjus, miks nii otsustati.

Sellised asjad ei nõua tavaliselt ministri otsust, sellised otsused langetatakse teisel tasemel. Riigikogus on kindlasti liiast neid detaile arutada.
Teine küsimus: "Kas võistluse "Noor meister" ärajätmine käesoleval aastal ja selle hajutamine õppeasutustesse väiksemate võistlustena oli Haridus- ja Teadusministeeriumi teadlik tegevus?" Jah, oli küll. Võin kinnitada, et Haridus- ja Teadusministeerium on kõige teadlikum riigiasutus üldse. See ongi meie töö – teadlikkus ja teadmine.
Kolmas küsimus: "Kas tänane olukord viitab sellele, et kutseharidus ei vaja enam propageerimist ja tulevikus pole vaja sellist kutsehariduse suurüritust enam korraldada?" Ei. Nagu öeldud, ei.
Neljas küsimus: "Kas see kulu, mis on seotud väikeste hajutatud võistluste korraldamisega, leiab ka ministeeriumi poolt hüvitamist õppeasutustele või peavad õppeasutused võistlused läbi viima oma tegevuskulude toel?" Jah, hüvitame. Tänan!

15:18 Esimees Eiki Nestor
Riigikogu liikmetel on küsimusi. Aadu Must, palun!

15:19 Aadu Must
Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud minister! Tegelikult on igasugused võistlused päris atraktiivsed asjad ja panevad inimesi kaasa elama. Ei saa olla midagi paremat sellest, kui võistlustel kutseharidust propageeritakse ja inimesed võistlustele kaasa elavad. Ega ministeeriumis ei olnud mõtteid viia ühte dimensiooni näiteks meie naabrite lätlaste ja leedulaste püüdlused ka kutsemeisterlikkuses mõõtu võtta? Kui omad omavahel võistlevad, siis ei ole nagu õiget sportlikku momenti. Võib-olla võiks teha kutsemeisterlikkuse võistlusi ka koos meie naabritega.

15:19 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi
Aitäh! Hea küsimus. Iseenesest on kutsemeisterlikkuse võistlused ka rahvusvahelised, aga kas naabritega on seda arutatud, sellega ei ole ma kursis. Ma kontrollin seda.

15:19 Esimees Eiki Nestor
Rein Ratas, palun!

15:20 Rein Ratas
Aitüma! Härra minister! Olles üks neist mõistmatutest arupärijatest, kes teevad teie arvates tolmukübemest Suure Munamäe, küsin, kas niisuguse mahategeva hinnangu andmine Riigikogu liikmete arupärimisele kuulub teie kasutatava hea tava juurde. Olen rääkinud.

15:20 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi
Aitäh! Ei, see kuulub teie kasutatava hea tava juurde. Mina ei ole nii öelnud.

15:20 Esimees Eiki Nestor
Kersti Sarapuu, palun!

15:20 Kersti Sarapuu
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Muidugi peab nentima, et teie iroonia on ikka ületamatu. Aga ma olen käinud väga mitmes ettevõttes – puidutööstusettevõtetes, leivatööstusettevõtetes, pagaritöökodades –, kus kohapeal õpetatakse endale välja tööjõudu. Te enne just ütlesite, et me oleme kaunis rikkalikult kutsehariduskeskusi rajanud ja nende tööd finantseerinud. Kas on võimalik, et me kompenseerime ettevõtjate kulutused tööjõu väljakoolitamisele? Ma näen, et kutsehariduskeskused ei ole nii paindlikud ega suuda kiiresti tegutseda.

15:21 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi
Aitäh! Mis puutub irooniasse, siis võib-olla ei pannud te hästi tähele, aga teema on tegelikult ju tõsine. Kui korraldajate tegevuses ei ole enam sära, külastajaid ei ole oodatud arvul ja tööandjad ei panusta sel määral, nagu on loodetud, siis võiks ju kaaluda, kas peaks midagi muutma. Nüüd kaalutigi ühiselt ja leiti, et tuleks midagi muuta. 2017. aastal alustatakse uuesti ja loodetavasti teises formaadis. Minu arust ei

ole see parlamentaarse arutelu küsimus. See oleks võinud olla koridoris edasiantud informatsioon, aga las ta siis olla, me oleme kõik siin meedia tähelepanu all suure rõõmuga, küllap minagi.
Mis puutub lisaküsimusse, kas riik peaks kinni maksma – ma ei saanud aru, mida, kas kutseõpet veel mingis erivormis –, siis pigem peaks küsima, miks riik peab kinni maksma tööjõu ettevalmistamise spetsiaalselt ühele või teisele ettevõttele. Teie küsimus läks minu arust sinna valdkonda, et ilmselgelt peaksid prevaleerima ettevõtete huvid ja nende teadmised sellest, milline on nende konkreetne vajadus. Seda kutseharidusmudelit, et riik valmistab kedagi ette ja siis ettevõtted võtavad nad tööle, ei ole juba praegu. Kahtlemata peab arengusuund olema vastupidine: praktika ja ettevalmistus peavad sõltuma rohkem tööandjate endi huvist ja aktiivsusest. Mitte et nad praegu ei osaleks, neid on näiteks kutsekoolide nõunike kogudes ja me eri komisjonides arutame kõiki kutsehariduse küsimusi alati nende osalusel. Aga kui siin tehakse kriitikat, et riik ei valmista tööjõudu ette, siis seda vastust, et riik on edaspidi ettevõtjast targem, ma loodan, ei hakka ükski minister andma. Me ei tea, millised on ettevõtjate äriplaanid ega milline on igal konkreetsel juhul nende seadmepark. Üksi me kindlasti targemad ei ole, targemad oleme me koos.

15:24 Esimees Eiki Nestor
Märt Sults, palun!

15:24 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi
Vabandust! Kinnimaksmise koha pealt: kus see huvi on siis tegelikult, konkreetse ettevõtte konkreetne huvi? Kui nad tahavad saada tööjõudu olukorras, kus kurdetakse, et tööjõudu on puudu, siis see võiks ikkagi panust ka tähendada, mitte niivõrd kinnimaksmist, kui töö kinnimaksmist. Tööle võtmine, praktikale võtmine on midagi, mille eest edumeelsed ettevõtted maksavad juba praegu ja võiksid tulevikus veel rohkem maksta.

15:24 Esimees Eiki Nestor
Nüüd Märts Sults, palun!

15:24 Märt Sults
Aitäh, härra eesistuja! Hea minister! Praegune valitsus on nagu väikeettevõtluse ja majanduse innovatsiooni pidur, seda me teame kõik, see ei ole eriline uudis. Aga kui ära võtta võimalus, et noored saaksid rakendada oma positiivset auahnust Eesti-sisestel võistlustel ja minna ka kutseõppe Eurovisionile ehk EuroSkillsile ning näidata oma oskusi maailmale ja Euroopale ehk tulevasele tööandjale, siis see on ikka väga jõhker temp. Minnes teie sõnavõtu alguse juurde tagasi, ütlen, et kui parlamendiliikmel tekib kas või üks küsimus teie sõnavõtu kohta, kui ta mõnest sõnast aru ei saa, siis on tal õigus seda teie käest küsida ja teil on ka kohustus tulla sellele vastama. Teie sõnavõtu algus oli meile väga alandav. Aga palun püüdke nüüd minu küsimusele vastata!

15:25 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi
Küsimus oli siis milles? Kõlas deklaratsioon, et teie maailmas on teada midagi, mis mulle teada ei ole. Teiseks väitsite te, et on väga inetu, kui võetakse ära võimalus osaleda rahvusvahelistel kutsevõistlustel. Mõlemad olid deklaratsioonid, kumbki ei vasta selles maailmas tõele. Ma just oma vastuses mainisin, et nende 30 kutsevõistluse osalised saavad täpselt endisel viisil osaleda ka rahvusvahelistel võistlustel, täpselt samal tasemel, samamoodi makstakse nende võistluste korraldamine kinni. Midagi selles mõttes ei muutu. Nii et ärge keskenduge asjadele, mis selles maailmas ei kehti.

15:26 Esimees Eiki Nestor
Mailis Reps, palun!

15:26 Mailis Reps
Aitäh, lugupeetud juhataja! Hea minister! Hea on kuulda, et te olete tänaseks saanud teada, et sellist üritust nagu "Noor meister" korraldatakse ja see toimub igal aastal. Mul on küll väga kahju, et 2016. aasta tuleb vahele jätta, sest juhtus lihtsalt tööõnnetus ja keegi unustas selle ürituse ära. Aga on väga hea meel näha, et ministeerium on sellest üritusest teadlik ja plaanib järgmisel aastal seda

korraldada. Kuid kui me mõtleme selle uue stardi peale ja vaatame neid summasid, mida Innove selle ürituse korraldamiseks on kulutanud, siis kas ürituse ärajäämise põhjus ei või olla see, et paaril aastal peale kärpeid ei olnud kutsekoolidel enam selleks vahendeid ja ka kohalikud omavalitsused ei olnud huvitatud selliste transpordiringide korraldamisest? Noored, erinevalt eelmistest aastatest, ei jõudnud seetõttu nendele võistlustele kohale.

15:27 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi
Tänan! Kõigepealt, seda, et see võistlus toimus, ei avastanud teie. Seda teadsid inimesed, kes seda üritust korraldasid, ammu ja ka mina teadsin, et selline võistlus on olemas. Kas kellelgi on piisavalt vahendeid? Nagu öeldud, võistluse korraldamine on kinni makstud. Probleem oli ikkagi huvis, selles, kui palju kaugemates kantides on selle asja vastu huvi ja kui palju tekitab see üritus koormust nendele kutseõppeasutustele, kes seda korraldama peavad. Ega ministeeriumil ei ole kusagil seadmeparki ega inimestevaru, mida saaks ühele üritusele korra aastas kokku kuhjata. Need olid ikkagi kutsekoolide vahendid, riik küll maksis selle täielikult kinni, aga see kõik ei korvanud tehtud töötunde ega vastanud see ka hinnangule. Kui leiti, et tuleb midagi muuta, siis see ei olnud ministeeriumiametniku ega ministri otsus, see oli ühine otsus.

15:28 Esimees Eiki Nestor
Krista Aru, palun!

15:28 Krista Aru
Aitäh, austatud esimees! Hea minister! Te just nimetasite, et kutseõppeasutuste materiaalne baas on küllalt hea, aga kahjuks ei ole kutseõppe populaarsus ühiskonnas ikkagi selline, nagu see võiks olla. Kas ministeeriumil on olemas mingi suurem plaan, mida võiks teha või kuidas kutseõppe populaarsust võiks ühiskonnas hakata suurendama? Või jääb erialade propageerimine koolide enda teha?

15:29 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi
Aitäh! Ma usun, et ma ka eelmisel nädalal vastasin, et ega imerohtu siin ei ole. Aga ambitsioonid ja mõningad uued plaanid on olemas. Me ei suuda ühiskonna suhtumist muuta, me ei saa sundi rakendada. Minu arvates algab atraktiivsus tihedamast koostööst ettevõtetega. Ei taha üksikkogemust liiga palju ekspluateerida, aga näiteks ABB, kelle me parimaks praktikakohaks valisime, on hea näide selle kohta, kuidas kutseharidus peaks olema reaalse eluga seotud ja kuidas saab noorte huvi kutsehariduse vastu suurendada. Iga ettevõte selles nii edukas ei ole, aga seda laadi hoiakut võiks olla järjest rohkem. Me pitsitame seda olukorda natuke koolikohtade või investeeringutega, me võtame investeeringuid tehes tegelikult gümnaasiumikohti kokku, et ei oleks nii, et gümnaasiumid peavad kõik õpilased vastu võtma, et oma kohad täis saada. Ideaal on saada ikkagi 30–40% noortest (praegu on 25%) kutseharidusse. Probleeme on seal palju. Me organiseerime kutsekoolide ja üldhariduskoolide koostööd valikainete ja üldainete õpetamisel. Kutsekoolides on valikaineid, mille abil saab paremini omandada kutseoskust, seal võib olla konkreetsemaid aineid, teiselt poolt pakutakse üldhariduse andmisel tuge kutsekoolidele. Mõnes kohas arendatakse kutsekoole koos riigigümnaasiumiga, Hiiumaal on need ühise juhtimise all, Järvamaal on näiteks ühine taristu. See kõik võimaldab saavutada teatud sünergiat ja heita kutseharidusele positiivsemat valgust. Aga, jah, lihtsat retsepti, millega halbu traditsioone murda, ühiskonnas võtta muidugi ei ole.

15:31 Esimees Eiki Nestor
Valeri Korb, palun!

15:31 Valeri Korb
Aitäh! Lugupeetud härra minister! Kolleeg Mailis Reps ütles oma kõnes, et 40 000 noort inimest ei õpi ega tööta. Minu küsimus ongi sellega seotud. Mida te ministrina mõtlete, kas Eestile on see 40 000 palju või vähe? Mida püüab üldse valitsus teha, et need noored inimesed saaksid ikkagi hariduse ja läheksid oma eluteel edasi?

15:32 Haridus- ja teadusminister Jürgen Ligi

Aitäh! Esimene asi on see, et lükkame selle arvu ümber või ma palun täpsustada, kust see 40 000 tuleb, kui vanu inimesi on seal arvestatud ja kes sinna hulka kuuluvad. Näiteks ei peaks seal arvestama ju lastega kodus olevaid noori. Esmajärjekorras ei peaks vaatama haridusministeeriumi poole. Haridusministeerium saab tegelda lastega, kes on haridussüsteemis sees, aga sellised ressursid, et saaks lapsi kuskil linna peal taga ajada, on pigem teistel institutsioonidel, kellel on selleks ka oma meetodid. Ma saan aru, et te olete siin ühte arupärimist edasi-tagasi liigutanud, kord annate sisse, siis võtate tagasi ja nüüd andsite vist jälle sisse. Eks me siis räägime sellest pikemalt. Aga haridusministeerium ei saa muidugi asendada omavalitsusi nende noorte otsimisel ega saa parandada rahvastikuregistrit, kui see on vigane, st ebatäielik. Me ei saa ka inimeste käitumist muuta, selles mõttes, et kui nad välismaale minekust teada ei anna, siis ei ole see jälle haridussüsteemi küsimus. Riigivalitsemise küsimus see probleem loomulikult üldiselt on. See on lihtsalt väga mitme institutsiooni ühine mure ja selle lahendamine algab täpsest arvepidamisest, mis ei ole haridusministeeriumi töö, ja omavalitsuste tööst nende noortega, kes on tõesti tegevuseta. See info jõuab omavalitsustesse paremini, kuigi ka meie oleme hakanud seda monitoorima. Meil on olemas ettekujutus, aga konkreetseid arve mul praegu ees ei ole, kui paljud noored tegelikult koolikohustust ei täida ja kui paljud neist ei täida seda sellepärast, et nad on selle mingil teadlikul põhjusel edasi lükanud või on nad sellest vabastatud jne. See on natuke keerulisem statistika. Aga haridussüsteemis on neist väike osa, sest noorte all mõeldakse, kui ma ei eksi, inimesi kuni 26. või isegi 28. eluaastani. Kaugeltki kõik nad ei jää haridussüsteemi haardesse.

15:35 Esimees Eiki Nestor

Rohkem Riigikogu liikmetel küsimusi ei ole. Aitäh ministrile! Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Märt Sults, palun!

15:35 Märt Sults

Auväärt eesistuja! Head kolleegid! Olles olnud eelmisel sajandil pärast ülikooli lõpetamist 1984.–1987. aastal kutsekeskkoolis keemiaõpetaja ehk üldaineõpetaja ja olles näinud seda kutsekoolivärki seestpoolt, ei saa ma aru, kuidas on olnud võimalik viia kutsekoolide populaarsus nii nulli, nagu see praegu on viidud. Jääb selline mulje, et nii juhtub kõigiga, kes puutuvad riigiga kokku. Kutsekoolid ja kutsekeskkoolid olid riigi finantseerimise all, praegu tulevad sinna riigigümnaasiumid otsa. Enam ei ole kutsemeisterlikkuse võistlusi. Mina töötasin kolm aastat õmblejate koolis, kust tulid välja masinõmblejad ja jalatsipealsete õmblejad. Üks oli poiste klass ja hästi palju oli tüdrukute klasse. Nendele korraldasime me igas kvartalis ehk igas veerandis moedemonstratsioone, disainivõistlusi, *happening*'e – kõike sellist, mis on emotsiooni peale üles ehitatud. Kogu selle Mustamäe kvartali rahvas, mis selle koolimaja lähedal oli, käis neid vaatamas ja nautimas, sest see oli emotsionaalselt hästi vahva. (Head aega, härra minister!) Selliseid riideid mitte keegi teine ei teinud ja selliseid jalatseid, mida meie õpilased tegid, ka mitte kuskil mitte keegi ei teinud. Kõige naljakam lugu on see, et kohutavalt tuli tellimusi ja kooli oli kogu aeg konkurss. Nii naljakas kui see ka ei ole, aga sügaval vene ajal oli kutsekooli raske konkurss. Täpselt samuti oli kellu koolis, mis oli Kopli tänaval, kus õpetati müürseppi. Nemad tegid kõiksugu vigureid, erikujulisi ahjusid ja näitasid, kui kiiresti on üldse võimalik puhast vuuki laduda. Tööandjatest suured ettevõtted käisid viimase kursuse õpilasi noolimas. Need ei jõudnud veel kooli lõpetada, kui juba olid tööl ehitusel, Klementis või Kommunaaris. Nad olid tööl meistritena, nad ei olnud mitte kõige madalama palga peal. Kui nad ei saanud tööd, siis tegid nad oma õpilasfirma, väikeettevõtte. Tol ajal hakkasid aktsiaseltsid vaikselt tulema ja nad tegid oma aktsiaseltse, mis olid väga kõrge tasemega. Praegu propageeritakse üldhariduskoolis õpilasfirmasid, kuid kutseõppehariduses neid ametlikult ei ole olemas, need peavad ennast registreerima kas osaühingutena või millegi muuna. Tähendab, need on maksustatavad kui äriettevõtted, aga munitsipaalkoolides või riigigümnaasiumides võivad olla õpilasfirmad, millel ei ole maksukohustust. Siia on juba selline kahvel sisse planeeritud, seda probleemi ei ole võimalik niisama lihtsalt lahendada.
Kutseharidust saab propageerida ainult nii, kui kutseharidus on kogu aeg positiivses konkurentsis, näitab kogu aeg, mida ta teeb ja kui kihvtilt ta seda teeb. Andke mulle andeks, aga iga päevaga on Eestimaal rohkem mehi, kes ei oska trelli kätte võtta, ja rohkem naisi, kes ei oska õmmelda. Palun vabandust, naised! Annad meesterahvale nikerdamise noa kätte – nikerdamise noa! –, aga ta ei oska

sellega mitte midagi teha. Annad koolis poisile kätte niidi ja nõela, et õmmelgu nööp ette. "Anna andeks," ütleb ta, "mu ema ei ole siin." Tulge mõistusele! Kutseharidus oli ja on meie väikese rahva üks väga tugev alus, muidugi, *science* on üle kõige. Aitäh!

15:39 Esimees Eiki Nestor
Rohkem kõnesoove ei ole. Ka minister ei soovi midagi öelda. Lõpetan selle küsimuse käsitlemise.

---

2. 15:39 Arupärimine laiapõhjalise riigikaitse kohta (nr 156)

15:39 Esimees Eiki Nestor
Järgmise arupärimise on esitanud Ain Lutsepp, Artur Talvik, Andres Ammas, Jüri Adams, Krista Aru, Külliki Kübarsepp ja Andres Herkel. Arupärijate nimel Ain Lutsepp, palun!

15:39 Ain Lutsepp
Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu! Lugupeetud kaitseminister! Vabaerakonna fraktsiooni liikmete arupärimine käsitleb laiapõhjalist riigikaitset. "Riigikaitse arengukava 2013–2022" mittesõjaliste osade kokkuvõte ütleb, et käsitledes tsiviilsektori toetust sõjalise kaitse tegevustele, keskendutakse tsiviilsektori ning Kaitseväe ja Kaitseliidu koostöö tõhustamisele ja toimepidevuse suurendamisele, samuti korraldatakse regulaarselt tsiviilsektori toetust harjutavaid õppusi ning sõlmitakse lepinguid tsiviilsektori ressursside kasutamiseks kriisi- ja sõjaajal. Arengukava laiapõhjalist riigikaitset kajastavad märksõnad on meie hinnangul õiged, kuid küsimus on selles, kuivõrd on valitsus tulnud toime laiapõhjalise riigikaitse arendamisega ning koostöövõrgu tugevdamisega. Väikese territooriumi ja rahvastikuga ning NATO piiril asuv Eesti peab kasutama kodanike vaba tahet, et panustada julgeolekusse, ning looma selleks toimivaid süsteeme elanikkonna oskuste, teadmiste ning valmisoleku tagamiseks. Lisaks on oluline Kaitseliidu ja Kaitseväe koostöö teiste asutuste ning osapooltega mittesõjaliste ohtude – looduskatastroofid, muud suurõnnetused, massilised korratused – tõrjumisel. Sellega seoses on meil härra kaitseministrile kuus küsimust, mis on tema kätte jõudnud. Me palume neile vastust! Aitäh!

15:41 Esimees Eiki Nestor
Arupärimisele vastab kaitseminister Hannes Hanso. 15 minutit. Palun!

15:41 Kaitseminister Hannes Hanso
Hea esimees! Lugupeetud Riigikogu liikmed, aitäh nende küsimuste eest! Mul on hea meel, et te põhimõtteliselt toetate neid eesmärke, mida me seadnud oleme. Ka sissejuhatusest tuli välja, et väikeriigis tulebki silotorne lõhkuda ja koos tööd teha, see on iseenesestmõistetav. Kuna aega on ainult 15 minutit, aga küsimusi on kuus, siis olen ma loomulikult hea meelega nõus hiljem lisaküsimustele vastama, aga ma alustan küsimuste esitamise järjekorras esimesest küsimusest ega hakka küsimusi ette lugema, kui te lubate, sest see võtaks lisaaega.
Esiteks, Noored Kotkad ja Kodutütred ning nende vormiriietuse ja varustuse puudumise probleemid. Tõepoolest, Kaitseliidu noorteorganisatsioonide varustamise peamine murekoht on läbi aastate olnud puuduvad laagrivormid. Sobiliku riidevarustuse puudumise tõttu on talvisel ajal olnud raske välist õppetegevust korraldada. Siin on ka omad põhjused, miks see on nii olnud. Nimelt, rahvusvahelise õiguse ja konventsioonide printsiipidest tulenevalt on noortel, kes ei saa sõjalist väljaõpet, kaitseväelase vormi kasutamine seadusega piiratud. Just seetõttu töötas Kaitseliit eelmisel aastal välja esimesed noorteorganisatsioonidele mõeldud vormikomplektid ning sel aastal jätkatakse vormide hankimist. Sellel aastal on Kodutütarde eelarve kasvuks planeeritud 35%, Noorte Kotkaste eelarve kasvuks 18% ja mõlema organisatsiooni eelarves on olulises mahus suurendatud vormiriietuse hankimiseks planeeritud vahendeid. Nii et teie kirjeldatud probleem, mis on olnud ja on ka praegu olemas, on lahenemas.
Teine küsimus on Kaitseliidu ja Kaitseväe koostöö kohta PPA ja Päästeameti vabatahtlike struktuuridega. Kaitsevägi ja Kaitseliit teevad, ma ütleksin, Siseministeeriumi valitsemisala asutustega, eeskätt Politsei- ja Piirivalveameti ning Päästeametiga, iga päev tihedat koostööd. Nagu ma ka eespool

mainisin, näeb laiapindse riigikaitse põhimõte ette, et kõik riigiasutused täidavad oma põhifunktsioone edasi ka sõja ajal, niipalju kui see võimalik on, arvestades, et riigi suurus ja asutuste arv on meil sellised, nagu need on. Asutuste toimimine nii tava- kui ka kriisiolukorras ja töö jätkumise tagamine kõikide kaitseseisundite ajal on eelkõige nende asutuste enda ülesanne. Lokaalsete kriiside korral koordineeritakse tegevusi regionaalsete kriisikomisjonide kaudu, kus on esindatud ka sõjaväelised struktuurid ja eelkõige vabatahtlik organisatsioon Kaitseliit. Kaitseliidu panustamine PPA ja Päästeameti koostegevusüritustesse, ma ütleksin, kasvab igal aastal. Koostegevus on hõlmanud eri tasandite ja valdkondade õppusi, teavituspäevi, metsapõlengute kustutamist, merepäästet, piiri valvamisel osalemist, kadunud inimeste otsimist ja objektide julgestamist. Kaitseliidu, PPA ja kohalike omavalitsuste koostöö parandamine ja efektiivsemaks muutmine oli päevakorral alles hiljuti, möödunud novembris Kaitseliidu korraldatud laiapindse riigikaitse teemalisel konverentsil.
Kolmas küsimus on inimeste, julgeolekusse panustajate kohta, kes täidavad mitut rolli korraga. Jah, selliseid inimesi on. Vabatahtlikuna tegutsejaid korrakaitse, sisejulgeoleku ja päästetegevuse valdkonnas oli paar aastat tagasi tehtud uuringute järgi 13–15% kõigist inimestest. Tõsi ta on, et aktiivselt tegutsevad inimesed tegutsevadki mitmes valdkonnas. Meile on praegu teada 600 meest ja naist, kes panustavad oma aega ja energiat nii vabatahtlikult siseturvalisuse tagamisse kui ka Kaitseliitu. Ressursikonflikti tegelikult ei ole. Kaitseväe sõjaaja ametikohale nimetatud vabatahtlik – sõjaaja ametikoht tähendab n-ö kiirreageerimisstruktuuri liiget – on kohustatud ilmuma teenistusse nii õppekogunemise, lisaõppekogunemise kui ka mobilisatsiooni korral. Kuna reservväelase ettevalmistus on aja- ja ressursimahukas, on iseenesestmõistetav, et ka tulevikus jääb kohustus Kaitseväe ees prevaleerima vabatahtliku töö üle päästja või abipolitseinikuna. Kaitseliitlasi, kes ei ole nimetatud sõjaaja ametikohale, saab sellisel juhul kasutada sisejulgeoleku tagamiseks. Abipolitseinikud ja vabatahtlikud päästjad tegutsevad vabast tahtest, Päästeamet või politsei ei saa neid mobiliseerida, samas kui riigikaitsestruktuuri kuuluvatel isikutel on kohustus teatud olukordades osaleda. Nii et ressursikonflikti, nagu ma juba ütlesin, ei ole. Inimesed, kes osalevad nii riigikaitses kui ka siseturvalisuse valdkonnas, on tänaseks selgeks tehtud ja käib töö ühtse arvestuse loomiseks. Elanikkonnakaitse vaatest kirjeldatakse protsessi käigus samuti erinevaid võimalusi, kus saab vabatahtlikke organisatsioone kaasata. Selle põhjal saab teha ettepanekuid, kas ja millises ulatuses võiksid nad täita ka riigikaitselisi ülesandeid.
Neljas küsimus on selle kohta, kas, millises formaadis ja mis eesmärkidega on tehtud või planeeritud õppuseid, kuhu on kaasatud kõik vabatahtlike julgeolekutagajate struktuurid. Vastan natukene pikemalt kui eelmistele küsimustele. Nagu juba öeldud, Kaitseliidu koostöö teiste julgeolekut tagavate struktuuridega on tihe ja igapäevane. Ühisõppustel harjutatakse koostööd politseiga ning täiendatakse kaitseliitlaste oskusi näiteks päästetöödel ja maastikupõlengute kustutamisel. Üle-eelmisel aastal panustas Kaitseliit PPA ja Päästeameti koostegevusüritustesse ligi 650 kaitseliitlasega. Mõne näite toon ka: metsapõlengute kustutamine 2014. aasta juulis Läänemaal, sisekaitseõppus kõigis malevates 2014. aasta mais (üle 400 osaleja), kadunud inimeste otsingud koostöös PPA-ga, Tallinna ja Ülenurme lennuvälja, samuti lõunapiiri julgestamine ja piiripunktide mehitamine, kui meil käis külas USA president Obama (umbes 200 kaitseliitlast). Eelmisel aastal panustas üle 2000 kaitseliitlase sisejulgeoleku ja päästeteenistuse toetamisse ning koos kohalike omavalitsustega kriisireguleerimise korraldamisse. Eelmisel aastal, vahetult enne suurõppust "Siil", toimus Siseministeeriumi korraldatud ja koordineeritud üleriigiline kriisireguleerimisõppus "Conex 2015". Selle käigus toimus viiest osaõppusest koosnev staabiõppuste seeria, Kaitseliit osales neljal osaõppusel. Eesmärk oli "Riigikaitse arengukavas 2013–2022" kirjeldatud ohustsenaariumide järgi läbi mängida eri kriiside lahendamise strateegiline juhtimine ja otsuste langetamine ning katsetada õigusaktide rakendamist, samuti selgitada välja nende muutmise vajadus. Kõikide osaõppuste tulemite põhjal koostati ettepanekute nimekiri, kuidas hädaolukordade lahendamist parandada. Riigisisese julgeoleku tagamist ja politsei abistamist harjutati üheskoos 2014. ja 2015. aasta õppusel "Kährik", kus politsei kiirreageerimisüksused, jaoskondade patrullid ja Kaitseliidu malevad harjutasid Kaitseliidu kaasamist eri objektide ja riigipiiri valvamisse. Peale nende õppuste toimuvad koostööõppused malevate ja prefektuuride tasemel ehk regioonide tasemel. Näiteks, Alutaguse malev harjutas eelmise aasta kevadel koostööd Ida prefektuuriga, Pärnumaa malev osales möödunud aastal kahel korral päästetööde ja evakuatsiooni õppustel. Äsja toimus väga prominentne, kõrgetasemeline ja pikk NATO kriisireguleerimisõppus "CMX 16", kus osalesid kõik liikmesriigid ja ka kõik seotud institutsioonid Eesti Vabariigist ning toimus Kaitseväe ja Kaitseliidu valmisoleku valmiduskontroll, ütleme nii. NATO õppusest võtsid üheaegselt osa NATO peakorter, sõjalised

väejuhatused, kõigi liikmesriikide pealinnad ja alalised esindused NATO juures, peale nende veel Soome ja Rootsi ning vaatlejana ka Euroopa Liit. Harjutasime, ma ütleksin, läbi eri stsenaariumid. Ma ei saa kahjuks arvude juurde minna, kuna see on templialune teema, aga teatud hübriidstsenaariumi puhul oli elementaarne, et Siseministeerium küsis Kaitseliidu abi mõne küsimuse lahendamiseks. Me suutsime Siseministeeriumi struktuuride toetamiseks välja saata neljakohalise arvu kaitseliitlasi ja oleksime seda ka reaalses kriisiolukorras suutnud. Nii et siin ei ole mingit küsimust. Kiirreageerimisstruktuurid on üks asi, ülejäänud inimesed teine asi. Me saame neid kaasata. NATO õppuse järel toimunud Kaitseväe rahuaja üksuste valmiduskontroll näitas juba, et Kaitsevägi ja Kaitseliit on valmis reageerima ka väga lühikese etteteatamisajaga. Sajad kaitseliitlased tulid välja vaid mõnetunnise etteteatamisajaga ning seda täiesti vabatahtlikult oma vabast ajast reede õhtul, koolivaheaja alguses, isegi teadmata, millise ülesande täitmiseks või kui kauaks neid välja kutsuti. Üksused saavutasid lahinguvalmiduse tundide, mitte päevade jooksul. Selge on, et vabatahtlik komponent riigikaitses on väga oluline ressurss.
Viies küsimus on koostöö kohta kodanikuühenduste ja erasektoriga riigikaitse valdkonnas. Kaitseministeeriumi koostöö kodanikuühenduste ja erasektoriga on ulatuslik ja pidev ning ma ütleksin, et ka kasvav. Ministeerium toetab rahaliselt ettevõtmisi, mille eesmärk on arendada kaitsevõimet ja tugevdada kaitsetahet. Näiteks toetab Kaitseministeerium 40 000 euroga MTÜ-d Ida-Viru Noorteakadeemia. Samuti rahastab Kaitseministeerium Eesti NATO Ühingu tööd ja Eesti Reservohvitseride Kogu. Võimaluse korral ja sõltuvalt teemast kaasatakse eelnõude koostamisse erinevaid huvigruppe. Mõned näited ka. Riigikaitseseaduse eelnõu koostamisel suheldi Eesti Kaubandus-Tööstuskojaga, Eesti Ametiühingute Keskliiduga, Eesti Haiglate Liiduga, Eesti Kiirabi Liiduga ja muidugi paljude teiste organisatsioonidega. Kaitseväeteenistuse seaduse koostamisel paluti nii Eesti Eruohvitseride Kogu kui ka Eesti Reservohvitseride Kogu arvamust. Kohalikke omavalitsusi käsitlevate eelnõude korral küsitakse ka omavalitsuste esinduskogude arvamust. Kaitseliidu koostöö PPA-ga oli ka üks küsimuse osa, nii et vastan, et seda reguleerib juba 2010. aastal sõlmitud koostööleping, mille eelmise aasta 12. augustil täiendatud lisas on detailselt reguleeritud, kuidas Kaitseliit PPA-d riigi sisejulgeoleku tagamisel toetab. Kaitseliit on valmis andma PPA käsutusse kokkulepitud arvul kaitseliitlasi, kes ei ole nimetatud sõjaaja ametikohale.
Viimane küsimus. Loodan, et on veel natuke aega. See puudutab õppimist, kodanikukaitset, riigikaitseõpetuse elemente jne. Praegu saavad kõik riigikaitsehuvilised gümnasistid õppida riigikaitseõpetust, mille sisu võiks jagada tinglikult kolmeks: riik, kodanik ja riigikaitse ning nende omavahelised seosed, sõjaline riigikaitse ja inimeste oskused riigikaitses osalemiseks. Seda viimast plokki võibki põhimõtteliselt nimetada kodanikukaitseks või elanikkonnakaitseks. Ükskõik, kuidas seda ainet nimetada, sisu jääb selles mõttes samaks. Gümnaasiumi riiklikus õppekavas on riigikaitseõpetus alates 2011. aastast. Oluline on, et praegu on see valikaine koolidele kohustuslik, õpilastele aga vabatahtlik. See tähendab, et kui õpilased soovivad riigikaitset õppida, siis kool peab neile seda võimaldama. On koole, kus riigikaitseteemat on käsitletud terves gümnaasiumiastmes kohustuslikus korras, näiteks Elva Gümnaasium ja Jakob Westholmi Gümnaasium, minu teada ka Tallinna Reaalkool, võib-olla mõni veel. Riigigümnaasiumides – nendes, mis on loodud – tuleb seda ainet õpetada, samuti veel loodavates riigigümnaasiumides. Arvud on siin päris muljet avaldavad. Praegu on 138 gümnaasiumi, kus seda õpetatakse, ja teatud arv kutseõppeasutusi, nimelt 19. Kas teha see kohustuslikuks või mitte? Siin saab mõelda mitut moodi. Me tahaksime, et see aine oleks õpilastele atraktiivne. Kui me teeme selle kohustuslikuks, siis ei saa kaitseliitlased ja ohvitserid seda enam õpetada, sest neil puudub pedagoogiline kutseharidus. Nii et siin on ka selliseid küsimusi, mis räägivad kohustuslikuks tegemise vastu, aga 2018. aastal oleme valmis jõudma selle teemaga kõikidesse Eesti gümnaasiumidesse. Selle teemaga tegeldakse, see on kogu meie laiapõhjalise riigikaitse väga tähtis komponent, ma ütleksin nii. Aitäh!

15:57 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ministrile. Külliki Kübarsepp, palun!

15:57 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Umbes aasta tagasi, kui oli Riigikogu valimiste kampaania, räägiti aktiivselt tsiviilkaitsest. Eelmisel nädalal oli ka Riigikogus elanikkonnakaitse arutelu. Kõige nõrgema osisena tuuakse siin alati välja kohalikud omavalitsused. Tihtilugu on küsimus lihtsalt linnukese saamises, et on vaja sihuke kava välja töötada, aga selle tegelik sisu ehk õppuste korraldamine ja info

levitamine elanikele jäävad puudulikuks. Mis on teie mõtted haldusreformi seaduse menetlemise kohta, milliseid tegevusi te siin silmas peate? Kas teil on ettepanekuid, milliseid funktsioone peaks haldusreformi mõistes käsitlema nii omavalitsuse suurem tasand kui ka osavalla tasand, et kas või looduskatastroofi korral saaks kogukond probleemidega ise toime tulla?

15:58 Kaitseminister Hannes Hanso
Aitäh! Minu meelest on väga hea, et me kogu selle haldusreformi paketiga tegeleme. Tegin ka ise Saaremaal linnapeana Eesti ajaloo kõige suurema kohapealse ühinemisettepaneku üldse. Kindlasti on riigikaitse üks aspektidest, millele me peame haldusreformi tehes mõtlema. Kaitseministrina pean ma ikkagi igaks juhuks ütlema, et meie ministeeriumi peamine ülesanne on ja selleks jääb riigi sõjalise kaitsevalmiduse tagamine. Me oleme viinud kõrgemale tasandile, kuidas ma ütlen, laiapõhjalise riigikaitse teemaga tegelemise. Sellega tegeleb Riigikantselei julgeoleku ja riigikaitse koordinatsioonibüroo, mis koordineerib tervet seda suuremat pilti riigi sees. Meie oleme nendes küsimustes kahtlemata koostööks avatud. On ilmselge, et kui haldusreform läbi viiakse, siis on sellel ka mõjud. Eri piirkondades võivad need olla erinevad, ka territooriumi mõttes, et milliseid probleeme on ühes või teises Eesti osas tarvis lahendada. Me oleme selleks koostööks avatud ja anname alati oma panuse, aga see ei ole kindlasti protsess, mida hakkab juhtima ainuüksi Kaitseministeerium. Siseministeeriumi haldusala, sisejulgeolekuasutused, sõjalise riigikaitse organisatsioonid ja väga paljud teised asutused peavad siin koostööd tegema. Aga üldine tendents on see, et silotornistumine halvas mõttes hakkab riigist, ma tõesti tunnen nii, ära kaduma ja kindlasti kaob see ka selles valdkonnas.

15:59 Esimees Eiki Nestor
Artur Talvik, palun!

15:59 Artur Talvik
Aitäh, eesistuja! Hea minister! Laiapindse riigikaitse kaks alusprintsiipi on valitsus kui tervik ja ühiskond kui tervik. Täna vastate te meie küsimustele tõepoolest kaitseministri seisukohalt. Aga kas te valitsusliige olles tunnetate, et valitsus kui tervikprintsiip on muutumas? Väga paljud kriisiolukorrad nõuavad ministeeriumide koostööd, väga paljud probleemid on mitme ministeeriumi alluvuses. Kas see koostöö Riigikantselei juures on käima läinud? Teine osa on muidugi ühiskond kui tervik. Kas te leiate, et ühiskond on kriisiolukordadest piisavalt informeeritud?

16:00 Kaitseminister Hannes Hanso
Riigikaitse nagu ka iga muu valdkond ei saa kunagi valmis, ei saa valmis Kaitsevägi, ei saa valmis laiapõhjaline riigikaitse. Kindlasti on siin arenguruumi. Ma olen eriti nõus selle küsimuse viimase osaga, mis käis elanike kõikidest asjadest informeerituse kohta jne. Siin on palju komponente, mis töötavad koos. Me anname endast tõesti parima. Ministeerium kulutab sõna otseses mõttes miljoneid eurosid kaitse-eelarves näiteks riigikaitseõpetuse projektile, mis tähendab puhast teadlikkuse suurendamist. Jah, laiapõhjaline riigikaitse, nagu sai juba nimetatud, hõlmab omavalitsusi, Kaitseväge, Kaitseliitu, Välisministeeriumi, Siseministeeriumi ja Riigikantseleid, kes kõik selle valdkonnaga üht- või teistpidi tegelevad. Mina olen selle lühikese aja jooksul, mis ma olen ametis olnud, osalenud – jään täpse arvu võlgu – mitmel õppusel, kus täpselt selliseid olukordi läbi mängitaksegi. Meil on olnud rahvusvahelisi ja ka riigisiseseid õppusi ning eks neid tuleb veel. Kui kusagil joonistuvad välja pudelikaelad – ja alati joonistuvad –, siis me teame, millega tegelda. See protsess ei saa kunagi lõpuni valmis. Aga kas koostöö toimub, kas me tahame omavahel ressursse jagada jne? Selle kohta võin vastata, et, jah, seda me teeme. Me teeme seda institutsioonide tasandil, ma ütleksin, iga päev.

16:02 Esimees Eiki Nestor
Ain Lutsepp, palun!

16:02 Ain Lutsepp
Aitäh, härra esimees! Lugupeetud minister! Minu küsimus puudutab laiapõhjalise riigikaitse kontseptsiooni ühte osa, elanikkonnakaitse kontseptsiooni. Riigikantselei juurde on asutatud rakkerühm, mis alustas tööd eelmise aasta detsembris. See rakkerühm peab välja selgitama, kui hästi

on riigiasutused, omavalitsused, väiksemad kogukonnad ja teised organisatsioonid valmis üleriigilise mõjuga kriisisituatsioonides elanikke aitama. Miks hakatakse seda alles nüüd välja selgitama, kui koalitsiooni printsiibiks on kogu aeg olnud, et riigikaitse on prioriteet?

16:03 Kaitseminister Hannes Hanso

Ma tänan küsimuse eest! Mul on raske vastata, miks ajaloos asjad varem nii olid. Mina tean, et minu ministriks oleku ajal panustame me sellesse koostöösse sada protsenti. On hea, et me oleme praegu nende teemade juurde jõudnud. Tegelikult on laiapõhjalise riigikaitse kontseptsioon ja kogu see käsitlus võrdlemisi uus asi. Esimest korda toodi see meie poliitilisse sõnavarasse 2010. aastal riigikaitse strateegia kavandamise käigus ja teemakohased seadused võeti vastu aastatel 2013 ja 2014. Kui me vaatame riigi toimimist laiemalt, siis ma siiski ütlen, et kui me oleme teema enda jaoks sõnastanud, siis me nüüd sellega tegeleme. Kas sellega oleks võinud tegelda varem? Võib-olla oleks tõesti võinud, aga kinnitan omalt poolt, et me tegeleme nende asjadega aktiivselt. Kui eriti just õppuste käigus tulevad välja kõikvõimalikud kitsaskohad, siis nendest alati õpitakse. Kui mingi rakkerühm nüüd tööle pandi, siis on see väga hea. Me alati joonistame välja need kohad, kus saab koostööd parandada. Riik on lihtsalt liiga väike selleks, et eri valdkonnad peaksid kuidagi üksteisest sõltumatult opereerima. Tean seda ka omast kogemusest ja olles käinud mõnel selle valdkonna üritustel, ka meditsiiniteemalistel ja sellistel, mille teema on olnud näiteks mõne kohaliku omavalitsuse mingid pisikesed sillad, võin öelda, ühesõnaga, et see ongi väga lai teema, see haarab sõna otseses mõttes kogu ühiskonda. Ega see projekt kunagi valmis ei saa, aga me peame kogu aeg pingutama selle nimel, et see muutuks paremaks. Me teeme seda.

16:05 Esimees Eiki Nestor

Andres Ammas, palun!

16:05 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister! Teie tänane vastus riigikaitseõpetuse kohta gümnaasiumides sarnanes peaaegu üks ühele nädal tagasi peaministrilt kuulduga. Nende kahe vastuse tõttu olen pisut segaduses. Kui te olete nüüd leidnud, et ei olnud hea mõte koalitsioonilepingusse kirjutada punkti, et 2018. aastal on riigikaitseõpetus koolides kohustuslik, siis ei ole, vabandust, midagi häbiväärset selles, kui isegi see geniaalne koalitsioon ütleks, et nad on teinud vea ja võtavad selle lubaduse tagasi. Nii teie kui ka peaminister olete veenvalt tõestanud, miks vabatahtlik riigikaitseõpetus on parem. Kui te ikkagi jääte selle juurde, et see kohustuslik õpetus tuleb, siis ei saa ma aru, mis selle kahe aastaga jõuab ja saab muutuda, nii et me kahe aasta pärast selleks valmis oleksime. Ma tean isiklikest kogemustest, kui raske on häid riigikaitseõpetajaid leida. Kust te võtate nad kahe aasta pärast?

16:06 Kaitseminister Hannes Hanso

Aitäh küsimuse eest! Minu ja minu juhitud ministeeriumi seisukoht on hetkel pigem see, et selle kohustuslikuks tegemisega ei ole kindlasti mõtet kiirustada. Just hiljuti, kuidas ma ütlen, andsime me oma panuse selleks, et Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel ning nii meie kui ka Siseministeeriumi osalusel valmiks laiapõhjalise riigikaitse kontseptsioon. Seal minu teada seda kirjas ei ole. See on lõpuks koalitsiooni poliitiline kokkulepe, aga ma arvan täna, et me ei peaks selle kohustuslikuks tegemisega kiirustama. Nagu ma juba enne nimetasin, on igasuguseid argumente. Me tahame, et see õpetus oleks õpilastele atraktiivne, et nad tahaksid tundi minna. Tõepoolest, nagu ka nimetatud, on olemas probleem õpetajatega. Kui me teeme selle õpetuse kohustuslikuks, siis hakkavad kehtima – ma ei ole muidugi haridusala ekspert – teised reeglid, seda ainet ei saa enam õpetada ohvitserid (olen ka ise käinud mitmes koolis tunde andmas), kaitseliitlased ja teised, kes teevad tegelikult selle valdkonna õpilastele, ma arvan, huvitavaks. Tuleb olla ettevaatlik ja lõpuks ka küsida, mille arvel see kõik tuleb. Ma arvan, et me peame seda asja võtma rahulikult ja hoolega läbi mõtlema. Tähtis on, et teadlikkus paraneks.

16:07 Esimees Eiki Nestor

Jaak Madisoni küsimus, palun!

16:07 Jaak Madison

Aitäh, Riigikogu esimees! Austatud minister! Eelnevad küsijad mainisid mitu korda tsiviilelanikkonna kaitset häda- või kriisiolukorra või sõjalise julgeolekuohu korral. Mina lähen oma küsimusega natuke konkreetsemaks. Eelnevas ametis olite te Kuressaare linnapea. Kas te oskate öelda, millal viimati võeti vastu kriisiplaan Kuressaares või üldse Saaremaal ja kui kiiresti toimub sealsete elanike teavitus julgeolekuohu tekkimise korral? Kuhu inimesed saavad evakueeruda, kus on kogunemiskohad, kus nad saavad esmaabivahendeid, süüa ja juua? Kuidas toimub kogu n-ö tavaelanikkonna evakueerimine ohutsoonist ohutusse kohta? Kas te oskate seda plaani natuke tutvustada, kas see on paika pandud, millal see viimati täpsemalt kindlaks määrati ja kui kiiresti käib teavitamine?

16:08 Kaitseminister Hannes Hanso
Peast ei mäleta ma kindlasti kõiki detaile, aga maavalitsuse juures käib koos kriisikomisjon ja mina osalesin siis korduvalt mitmesugustel üritustel. Sinna olid kaasatud PPA, Päästeamet, omavalitsusjuhid, maavanem ja linnapea. Nii et kõik struktuurid olid olemas. Ma arvan, et Kuressaare ei erine siin kindlasti teistest Eesti linnadest, sest see on üleriigiline struktuur. Sellega minu vastus praegu piirdub.

16:09 Esimees Eiki Nestor
Martin Helme, palun!

16:09 Martin Helme
Aitäh, härra minister! Lugupeetud spiiker! Mõne nädala eest avaldati üks uuring, mis näitas selle laiapõhjalise riigikaitse seisukohalt ülivajalikku kodanike riigikaitsevalmidust, rõhutan, et just kodanike valmidust. Tulemustest selgus, et selge vahe oli eestlaste ja venelaste suhtumises: eestlastel on see valmidus väga suur, aga venelastest umbes pooled ei ole valmis sõjaolukorras riigikaitses osalema. Kas te oskate meile öelda, mida võetakse ette selleks, et niisugune väga suur kogus inimesi – me räägime kümnetest tuhandetest – ei lööks auku sisse meie laiapõhjalisele riigikaitsele ega õõnestaks seda, eriti arvestades, et nad elavad kontsentreeritult teatud piirkondades? Mis on see n-ö vasturohi?

16:10 Kaitseminister Hannes Hanso
Tänan! Ausalt öeldes jõuan ma viimasel ajal koju Saaremaale harvemini kui Narva või Jõhvi. Eks igaüks peab oma panuse andma, et Eesti oleks mentaalses mõttes – ja ka selles mõttes, mis puudutab riigikaitset – üks tervik. Möödunud laupäeval käisin ma Narvas, kus avati Narva malevkonna renoveeritud hoone. Ma nägin seal kohapeal kaitseliitlasi, kelle nimesildid viitasid, et nad võivad olla ükskõik mis rahvusest. Neid ühendab üks asi: nad tahavad Eesti riiki kaitsta ja seista nende väärtuste eest, mille eest meie riik seisab. Olen käinud mitmes väeosas ja olnud missioonidel, puutudes tööalaselt kokku paljude ohvitseridega, ning võin öelda, et nad on nii eesti rahvusest kui ka mõnest muust rahvusest, ma isegi ei tea nende rahvust täpselt. Nii et sellist joont Kaitseväe tasandil kusagil ei tõmmata. Meie poliitika peab olema selline, et kõik elanikkonnagrupid oleksid ühtemoodi kaasatud riigikaitsesse, poliitikasse ja kõikidesse muudesse valdkondadesse, olgu selleks majandus või midagi muud, et ei oleks klaaslagesid ega külvataks viha ja pahameelt kogukondade vahel. Minu meelest peakski see meie riiki tervena ja ühes tükis hoidma. Ma ei ole kuulnud ühestki fundamentaalsest probleemist selle küsimusega tegelemisel.

16:11 Esimees Eiki Nestor
Monika Haukanõmm, palun!

16:11 Monika Haukanõmm
Tänan, härra juhataja! Lugupeetud minister! Rahvusvaheline Kaitseuuringute Keskus koostas 2014. aastal raporti "Avar julgeolek ja riigikaitse. Avaliku sektori ja ühiskonna kaasamise proovikivid". Nende proovikivide jaoks anti selles raportis 14 soovitust, millest üks puudutas rahastust. Loomulikult, kaitsekuludele SKT-st 2% eraldamiseks on olemas laialdane ühiskondlik kokkulepe, keegi ei pane seda kahtluse alla. Aga selleks, et teised organisatsioonid peale Kaitseministeeriumi saaksid arendada oma võimeid ja meetmeid, oleks ka neil vaja rahastust. Selleks on antud soovitus rajada nn eraldiseisev sihtfond Riigikantselei juurde. Mis teie sellest sihtfondist arvate, kas te olete seda soovitust kuulda võtnud ja võib-olla juba tegutsemagi asunud?

16:12 Kaitseminister Hannes Hanso
Aitäh! Mul on siin paber kõikide valdkondade kohta, mis ei puuduta küll otseselt Kaitseministeeriumi, aga ometi on siin kirjas asjad, mida me ühiskonnas toetame. Kahjuks ei saa arupärimisele vastates neid kõiki ette lugeda. Ma lihtsalt nimetan ära need asjad, millega me ministeeriumis tegeleme peale selle, mida ma olen juba öelnud. Näiteks, PPA toetamine eri valdkondades lepingu alusel, riigikaitseõpetus (miljon eurot aastas), kõrgemad riigikaitsekursused juba 1999. aastast igal aastal või viimastel aastatel vähemalt (117 000 eurot), veebipõhine teadlikkuse programm küberhügieeni alal, inimeste otsingutel osalemine, strateegiliste sidevõrkude taristu (koos Siseministeeriumiga), sõjamuuseumi ülevalpidamine, kunstiteoste soetamine uusehitistesse, küberolümpia, teadus- ja arendustoetused (760 000 eurot), lisaks toetused audiovisuaalsetele projektidele ja telesaadetele (me räägime siin umbes 100 000 eurost, aga ka sellistest suurtest projektidest nagu film "1944" – 600 000 eurot). Meil on spordirühm, te ju teate, et Kaitseministeeriumi palgal on Eestis 20 tippsportlast poole miljoni euro eest aastas.
Asendusteenistus on näiteks väga oluline asi. Inimesed, kes relvateenistusest loobuvad, lähevad põhimõtteliselt Kaitseministeeriumi vahendite eest sotsiaalhoolekandeasutustesse tööle, millele on ette nähtud pool miljonit eurot. Mainin veel represseeritute taastusravi ja kõikvõimalikke selliseid asju, tegevteenistujate pensionikulu, ajateenijate lapsetoetusi jne. Kaitsetööstuse arendamisse panustame me väga palju. Nii et me käsitleme ikka kogu seda teemat väga laiapõhjaliselt.
Nüüd tulen selle konkreetse paberi kohta. Minu käest küsiti mu eelmise ameti kohta Kuressaare linnas, ma olen töötanud ka kaitseuuringute keskuses, aga seda paberit ei ole ma lugema juhtunud. Ma võtan selle ette ja loen läbi. Sellele küsimusele vastamine, kas oleks tarvis veel mingisugust asutust või kehandit, ei oleks arupärimisele vastamise formaadis ilma selle teemaga lähemalt tutvumata lihtsalt põhjendatud.

16:15 Esimees Eiki Nestor
Krista Aru, palun!

16:15 Krista Aru
Aitäh, austatud esimees! Härra minister! Praegu te küll meid lausa jahmatasite. See paber, millele kolleeg Monika Haukanõmm just viitas, on ikkagi väga oluline ja põhimõtteid sätestav dokument. Väga kahju, et te ei ole seda lugenud. Ma usun, et te leiate aega sellega tutvuda. Minu küsimus puudutab aga Riigikantselei juurde moodustatud rakkerühma. Ma saan aru, et sellele rakkerühmale on usaldatud küllaltki suured ülesanded ja oodatakse ka tulemust. Kas ja kuidas selle rakkerühma tööd rahastatakse? Kas see on tõesti jäetud ainult Euroopa Liidu raha peale või panustab sellesse ikkagi riik ise ka?

16:16 Kaitseminister Hannes Hanso
Aitäh! Kõik need paberid ja materjalid, mida peab regulaarselt lugema ... Ma võtan süü omaks. Kõiki asju maailmas ei jõua lugeda, aga ma võtan selle paberi ette ja uurin välja, mis see täpselt on.
Kaitseuuringute keskus on vajalik asutus, sest ta aitab mõelda mingitele teemadele alternatiivselt ja n-ö institutsioonideväliselt. Nende hinnang on kindlasti väärtuslik. Kas on otstarbekas luua veel mingisuguseid eraldi asutusi, see selgub ikkagi siis, kui on selge, millised on ettepanekud või kus on puudujäägid. On küsimusi, mida ei saa praeguses süsteemis lahendada. Kui on mõistlikke ettepanekuid, siis ma vaatan neid kindlasti.
Mis puudutab Riigikantselei juures olevat n-ö rakkerühma ja kõike seda, siis ma tean, et meie ministeerium vajaduse korral panustab nendesse gruppidesse inimestega, me maksame ise ka neile palka. Seda teevad aeg-ajalt teisedki ministeeriumid. Mis puudutab Euroopa rahastust, siis jään vastuse võlgu, kui suures osas tuleb see raha Euroopast. Selle võib, kui teil on huvi, teie jaoks välja uurida, aga ma peast seda küll öelda ei oska.

16:17 Esimees Eiki Nestor
Mart Helme, palun!

16:17 Mart Helme
Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud minister! Ma kuulasin väga tähelepanelikult teie vastust Martin Helme küsimusele ja pean tunnistama, et teie poliitkorrektne sinisilmsus on lihtsalt rabav. Ma ei hakka

spekuleerima selle üle, kuidas käitub põhimass vene rahvusest inimesi sõjalise konflikti puhul Venemaaga, ütlen lihtsalt, et kui mina oleksin venelane, ma kätt Venemaa vastu ei tõstaks. Ma arvan, et väga paljudel venelastel on täpselt samasugune mõtteviis. Küsimus on mul aga hoopis praktilisem. Meil ei ole mingit kahtlust, et sõjalise konflikti korral tabab Eestit küberrünnak, see küberrünnak võtab tõenäoliselt meilt nii elektri- kui ka sidesüsteemid, vähemalt ajutiselt. Kuidas on riik selles olukorras võimeline edastama informatsiooni, et inimesed teaksid, mida nad kriisiolukorras tegema peavad?

16:18 Kaitseminister Hannes Hanso

Tänan! Mis puudutab sinisilmsust, siis ma tänan komplimendi eest! Ma ei usugi, et ma saaksin kõikide siin saalis viibivate ja eri erakondi esindavate inimestega maailmavaateliselt nõustuda. Jah, mina leian, et inimesed on väga ratsionaalsed olendid, neile on olulised põhiväärtused, vabadus, võimalused ja kõik see, mida annab Euroopa Liidus, normaalses riigis elamine *versus* mingisuguses muus riigis elamine. Ma pean silmas liikumisvabadust ja kõiki muid vabadusi, mis meil on. Kindlasti leiaksin ma ka siin elava venelasena, et siin on oluliselt parem, targem ja mõistlikum elada kui kusagil mujal. Aga on selge, et ilmselt ei saagi me ühisele arvamusele jõuda. Ma tänan veel kord komplimendi eest!
Nüüd küberrünnakutest. Öeldakse, et mis ei tapa, teeb tugevaks. Peale 2007. aastat – meenutan, et ka tollase, täieliku üllatusena tulnud rünnaku ajal jäid meie riigi kõikvõimalikud süsteemid siiski toimima – on Eesti selles osas väga kõvasti edasi arenenud. Olemata küberekspert, ütlen, et meil on olemas maailma ühed parimad lahendused. Näiteks kohtusin hiljuti Araabia Ühendemiraatide kaitseministriga ja küberjulgeoleku agentuuri juhiga. Need inimesed, kes ostavad maailmast ainult kõige paremat ja tahavad kõige paremat kompetentsi, on nendes küsimustes väga huvitatud koostööst meiega. Just enne siiatulekut kohtusin ühe Ameerika Ühendriikide senaatoriga, kes ütles, et nemad tahavad Eestilt õppida, kuidas küberrünnakutega toime tulla. Mina ei alahindaks meie võimekust nendes küsimustes. Meil on RIA ja küberkaitsekeskus. NATO teeb Varssavi tippkohtumisel, ma tahan seda väga loota, kübervaldkonnast oma viienda domeeni (seni on olnud need maa, õhk, meri ja kosmos) ja see saab ka NATO tegevusvaldkonnaks. See keskus, ka NATO keskus, n-ö harjutusväli ja kõik see hakkab olema Eestis. Ma arvan, et me oleme juba tõestanud, et me suudame toime tulla küberrünnakutega, kui neid toimub ja, uskuge mind, neid toimub iga päev väga palju. Nii et me saame nende küsimustega hakkama.

16:21 Esimees Eiki Nestor

Madis Milling, palun!

16:21 Madis Milling

Aitäh, härra esimees! Hea minister! Te ütlesite väga õigesti, seadusest lähtuvalt ja pragmaatiliselt, et vabatahtlik tegevus on vabatahtliku isiklik asi, riigikaitse on aga seadusest tulenev kohustus. Mul on endal ka kapis kaks vormi: üks on päästja oma, teine kaitseliitlase oma. Paraku pean ma praegu kriisiolukorras hoopis pintsakut kandma. Aga nüüd minu küsimus. Me räägime ju ikkagi ressursside mõistlikust kasutamisest. Mõtleme näiteks mõne meesterahva peale, kes lõpetas ajateenistuse kümmekond aastat tagasi ega ole enam n-ö kuuma reservi mees, aga vabatahtlikuna on ta vabatahtliku komando pealik. Kui tekib kriisiolukord, siis kuulub ta osalise mobilisatsiooni või üldmobilisatsiooni alla. Aga igasugune sõjategevus tekitab ka hulgaliselt metsatulekahjusid. Mis oleks siis mõistlikum? Kas see oleks Siseministeeriumi ja näiteks Kaitseressursside Ameti koostöö koht?

16:22 Kaitseminister Hannes Hanso

Aitäh! Kui ma küsimusest õigesti aru sain, siis tahan vastata nii – ma ei pannud tähele, kas lugupeetud Riigikogu liige on siin olnud terve selle aja, kui ma olen esinenud –, et sõjaaja ametikohale nimetatud vabatahtlik on kohustatud teatud tingimustel ilmuma teenistusse nii õppekogunemise, lisaõppekogunemise kui ka mobilisatsiooni korral. Kaitseväekohustus ehk kiirreageerimisstruktuuris osalemine jääb prevaleerima vabatahtliku töö üle päästja või abipolitseinikuna. Kaitseliitlasi, kes ei kuulu kiirreageerimisstruktuuri ehk kellel ei ole sõjaaja ametikohta, saab vabatahtlikkuse alusel kasutada sisejulgeoleku tagamiseks. Siin ei tohiks minu arusaamist mööda mingisugust konflikti tulla. Kui on kriisiolukord ja metsatulekahju, kusjuures need kaks asja võivad teoreetiliselt juhtuda täpselt ühel ajal, siis on meil ikkagi tarvis ennekõike mehitada oma üksused. Kõik inimesed, keda üksuste

mehitamine ei puuduta, saavad organiseeritult osaleda – ja kui vähegi võimalik, siis ka peavad osalema – muude kriiside lahendamisel. Nii et meie ressurss ei ole n-ö *double booked*, st meil ei ole inimesi, kes peavad tegema kahte asja korraga ja võimalik, et riigi eri osades. Nii see peakski olema.

16:23 Esimees Eiki Nestor
Andres Herkel, palun!

16:23 Andres Herkel
Aitäh, härra esimees! Austatud minister! Leedus andis kaitseministeerium rohkem kui aasta tagasi välja ühe käsiraamatu, kus on sada lehekülge juhtnööre kodanikele, kuidas tegutseda, kui riiki rünnatakse ja on kriisiolukord. Esitasin Taavi Rõivasele, kes oli juba eelmise valitsuse peaminister, küsimuse, kas Eesti peaks midagi sarnast tegema või on see ülereageerimine. Tema leidis toona, et see on ülereageerimine. Millised on valitsuse meeleolud praegu, kas me peame oma inimesi kriisiolukorraks ette valmistama?

16:24 Kaitseminister Hannes Hanso
Tänan! See laiapõhjalise riigikaitse arutelu, mida me siin täna oleme pidanud, ongi minu meelest hea näide selle kohta, kui laiaks meil see riigikaitse teema, arvestades võimalikku sõjaolukorda ja sisejulgeoleku probleeme, on läinud. Ma ei oska kahjuks eelmise aasta sündmusi kommenteerida, aga olen minagi kuulnud sellest Leedu kunagisest paberist, mis tekitas – nüüd räägin tõesti kodaniku ja ajalehelugejana – Leedu inimestes mingisugusel põhjusel väga suurt ärevust. Kui meid tabab kriisiolukord, siis kommunikatsioonibüroo valitsuse juures, Kaitseväe kommunikatsiooniüksus ja kommunikatsiooniga tegelevad inimesed Kaitseministeeriumis peavad koordineeritult tegutsema. Kas meile annab mingit lisandväärtust mingisuguste eraldi brošüüride tegemine või mitte, see on tõesti debati küsimus. Kui ma vastan konkreetselt, kas oleme seda teemat uuesti arutanud, siis ütlen, et minu teada mitte. Vähemalt ministeeriumis sellise paberi koostamist praegu käsil ei ole.

16:25 Esimees Eiki Nestor
Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh ministrile! Avan läbirääkimised. Arupärijate nimel Artur Talvik, palun!

16:25 Artur Talvik
Härra esimees! Head Riigikogu liikmed! Hea minister! Alustuseks ütlen, et mind hämmastasid ministri viimased sõnad, tema pimesi usk valitsuse kommunikatsioonibüroosse ja muudesse kommunikatsioonibüroodesse. Kui on kriisiolukord, siis need kommunikatsioonikanalid on tõenäoliselt maas. Kui inimene ei tea, mida ta tegema peab, siis on üldise paanika oht palju suurem. Me räägime täna väga palju sõjaolukorrast, sõjaohust, hübriidsõjast, küberrünnakutest ja ka muudest kriisiolukordadest. Tahan toonitada, et ilmastik on oma käitumise poolest üsna äge ja ka see võib meie riigis tekitada ja ongi tekitanud üsna keerulisi olukordi. Inimesi ajab kõige rohkem segadusse või paanikasse teadmatus, mida teha tuleks, kuidas võiks seda teha ja kuhu näiteks peab minema, kui mobiiltelefoniside katkeb, internetiühendust enam ei ole, aga, ma ei tea, lumi on teed umbe tuisanud. Mina pooldan ise hakkama saavat Eestit. Selge see, et inimesel võiks pea otsas olla ja ta võiks osata midagi ise teha. Aga riigi seisukohalt võiksid inimesed olla ka informeeritud näiteks olukorrast, mis juhtub suurte kaubanduskeskustega, kui seal on kolm päeva elekter maas olnud, ja kas nad peaksid selliste asjade pärast muretsema.
Kui me räägime laiapindsest riigikaitsest, siis meie ühiskonnas võib tähelepanu olla natukene liigselt keskendunud n-ö militaarsele või kaitseosale. Laiapindne riigikaitse hõlmab palju rohkemat, see hõlmab kogu ühiskonda. Nagu ma küsimuses ka mainisin, on kaks alusprintsiipi: valitsus kui tervik ja ühiskond kui tervik. Kui me mõtleme omavalitsuse peale ja ühiskonna peale, siis siin on see koht, millele tasuks tähelepanu pöörata. Oma igapäevases töös puutun ma pidevalt kokku sellega, et ministeeriumid ei suuda elementaarsel tasandil omavahel koostööd teha. Nad pukslevad, nad on tõepoolest nagu väikesed vürstiriigikesed ja neid juhivad, ma ei tea, kantslerite tasemel väikesed vürstikesed. Laiapindse riigikaitse seisukohalt on selline ülesehitus esimene asi, mille me peaksime ühiselt ära lõhkuma või ära muutma. Suhtlemine nende oluliste institutsioonide vahel ehk valitsus kui tervik on laiapindse riigikaitse seisukohalt väga tähtis element.
Riigikantselei juurde on loodud – kuidas seda nimetataksegi – julgeoleku ja riigikaitse

koordinatsioonibüroo. Ma panin tähele, et sinna kuuluvad ainult, kuidas öelda, jõuministeeriumid, aga kui me räägiksime laiapindsest riigikaitsest tõsiselt, siis peaksid sinna kuuluma kindlasti ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Maaeluministeerium ja teised – peaaegu kõik ministeeriumid. Nad peaksid saama omavahel ka tööd koordineerida, sest tuletan meelde, et üks viimase aja suurimaid kriise oli seotud hoopis seakatkuga. Seesama seakatkukriis näitas meile, et igasugune kriisijuhtimine oli täiesti käest ära, ei suudetud kokku saada kolme koppa, et maa sisse auku kaevata, ja kriisijuhtimiskeskused maakondades kaotasid põhimõtteliselt pea. Nii et laiapindse riigikaitse ...

16:30 Esimees Eiki Nestor
Kuidas saab lisaaega anda, kui keegi seda ei küsi?

16:31 Artur Talvik
Ei küsigi, ma siinkohal lõpetan. Laiapindse riigikaitse ...

16:31 Esimees Eiki Nestor
Palun anda lisaaega kolm minutit!

16:31 Artur Talvik
... küsimuses on palju teha.

16:31 Esimees Eiki Nestor
Hea küll. Mart Helme, palun!

16:31 Mart Helme
Härra eesistuja! Härra minister! Lugupeetud kolleegid! Ma tervitan põhimõtteliselt arupärijate küsimusi ja seda, et see teema on viimasel ajal Riigikogu saalis, ja mitte ainult siin, üsna sageli jutuks olnud. See näitab, et probleemidest ei vaadata mööda, probleeme tasapisi teadvustatakse. Tõsi küll, mulle tundub, et seda tehakse kohati aeglaselt ja see poliitilise korrektsuse kaitsekiht, mille teflonpoliitkud on endale peale kasvatanud n-ö hea ilma aegadel, on ikka veel liiga paks. Aga nagu ütles kunagi üks peasekretär, kes Nõukogude Liidu untsu ajas: protsess läks liikuma ehk *protsess pošol*. Nii et midagi toimub.
Samas, olles kuulanud neid vastuseid, pean ma ütlema, et küllaltki suurel määral tuletas see kõik mulle meelde vene ja maailma kirjandusklassiku Lev Tolstoi "Sõda ja rahu". Lev Tolstoi kirjutas Austerlitzi lahingu stseenides, et venelasi hämmastas, kuidas planeerisid operatsioone austerlased, kuidas nad panid kirja, et esimene kolonn marsib sinna, teine kolonn marsib sinna, kolmas kolonn marsib sinna. Aga Napoleon mingil põhjusel, paharet selline, ei olnud nõus Austria kindralstaabi plaanidega, kuhu kolonnid marssima peaksid, ja tungis peale hoopis mujalt. Ta lõi need plaanid kõik segamini ja meelitas vastase kolonnid sinna, kus Prantsuse vägesid üldse ei olnud ning andis venelastele ja austerlastele Austerlitzi lahingus hävitava hoobi. See meenus mulle, kui ma kuulsin, kuidas ka meil üks kolonn läheb selles suunas ja teine kolonn läheb teises suunas, et aastaks 2020 on meil see võimekus ja aastaks 2022 on meil teine või kolmas võimekus.
Me oleme kriisisituatsioonis. Me nägime, kui ootamatult viisid venelased väed Süüriasse. Me nägime, kui ootamatult tõid nad väed Süüriast ära. Me näeme, et venelased mängivad Ukrainaga nagu kass hiirega. Me näeme, et peaaegu kogu aeg toimuvad meie piiri vahetus läheduses mastaapsed sõjaväeõppused. Me ei saa tunda ennast turvaliselt ja käia Austria kindralstaabi kolonnide marssimise plaani järgi, mõtlemist ja tegutsemist on vaja natuke kiirendada. Ma olen siit kõnepuldist mitu korda üles kutsunud, et ärme oleme nii bürokraatlikud ega nii paindumatud. Kahjuks tulid ka tänastest vastustest välja needsamad bürokraatlikkus ja paindumatus. Härra minister, ärge saage minust valesti aru! Me liigume õiges suunas, aga tempot on vaja tõsta. Me ei püsi graafikus, meie potentsiaalne vaenlane liigub palju kiirema tempoga, rääkimata sellest, et tal on tunduvalt suuremad ressursid.
On õige ja väga hea, et ameeriklased sisuliselt kinkisid meile Javeline. Suurepärane! Aga rohkem on vaja ja kiiremini on vaja. Väga hea, et meil on rakkerühm. Aga rohkem on vaja ja kiiremini on vaja. Väga tore, et meil on kübervõimekus. Aga me ei saa kindlad olla, et meie kübervõimekus on tugevam kui meie vastasel. Vastupidi, ma olen veendunud, et neil õnnestub vähemalt osaliselt teatud ajaks meie side halvata. Kui kauaks, seda me ei tea, siin võivad otsustada päevad. See on väga terav küsimus, sest

sellest sõltub võib-olla tuhandete inimeste elu, aga kohe kindlasti sadade ja tuhandete eluga toimetulek. Need on väga teravad probleemid, need ei ole niisugused asjad, et esimene kolonn marsib sinna ja teine kolonn teise kohta.
Palun lisaaega!

16:36 Esimees Eiki Nestor
Kolm minutit lisaaega.

16:36 Mart Helme
Tahtsin lisada, et pudelikaelad on meile ju väga hästi teada. Siin ei ole mitte mingit muud võimalust neid kuidagi laiemaks venitada kui koostöö liitlastega. Minu fraktsioonikaaslased Martin Helme ja Jaak Madison käisid hiljuti Ameerika Ühendriikides, kus neil oli väga huvitavaid kohtumisi mõttekodades. Nad tõid sealt kaasa põhjalikke materjale, tabeleid, numbreid ja analüüse selle kohta, missugune on sõjalises plaanis meie potentsiaalse vastase võimekus ja missugune on meie liitlaste võimekus. Ma ei õhuta paanikat, aga kahjuks on enamiku meie liitlaste sõjaline võimekus niisugune, et seda sisuliselt ei ole. See on nüüd see koht, kus me peame oma liitlastega kontakti võtma, neil varvaste peal tallama ja nõudma, et nad aitaksid meid relvastuse ja väljaõppega, et me oleksime ise võimelised kallaletungi tagasi tõrjuma. See on meie ainus võimalus, sest liitlaste abile ei saa konflikti puhkedes loota mõne päeva jooksul, võib-olla saame abi mõne nädala jooksul, aga siis võib kõik juba lõppenud olla, kui meil ei ole sobivat võimekust. See on Kaitseministeeriumi töö, see on Välisministeeriumi töö, see on Siseministeeriumi töö. Meil peab olema see võimekus, et me suudaksime vastu pidada nii kaua, kuni meie liitlastel pole enam võimalik otsuseid edasi lükata. See on see sõnum. Ma tänan!

16:38 Esimees Eiki Nestor
Madis Milling, palun!

16:38 Madis Milling
Austatud Riigikogu esimees! Head kolleegid! Kolleeg Mart Helme tõi siin sellise väga kena sõjaajaloolise näite, mina toon näite hoopis tänase päeva sõjandusest. Kaitseväelased on palju pragmaatilisemad inimesed kui poliitikud. Kaitseväes öeldakse lihtsalt, et kui sul on väga hea sõjaplaan, siis võid kindel olla, et see plaan läheb esimesel kohtumisel vastasega aia taha. Aga öeldakse ka seda, et kui sul isegi plaani ei ole, siis läheb kõik aia taha. Nii et tehkem plaane ja viigem neid jõudumööda ellu!
Ma olen nõus sellega, et Eesti Vabariigi taasloomisest peale on olnud prioriteediks meie esmane kaitsevõime ja selle arendamisel – paraku raha lihtsalt igale poole ei jätku – on seesama elanikkonnakaitse jäänud tagaplaanile. "Heidutus" on see märksõna, mille nimel on meie kaitseväge üles ehitades tegutsetud. Uskuge mind, meie võimalikku vastast ei heidutaks see, kui ka igal Eesti elanikul oleks olemas varjend puhta joogivee ja makaronidega. Teda see ei heidutaks. Teda heidutab ikkagi meie esmane kaitsevõime ja meie liitlaste kohalolek, mis ei tähenda seda, nagu ma tahaksin praegu öelda, et elanikkonnakaitse on midagi kolmandajärgulist. Raha on lihtsalt täpselt nii palju, kui on. Olgem ausad, mitte ainult Eesti, vaid ka Euroopa ja ülejäänud maailm on peale külma sõja lõppu elanud turvalisuse illusioonis ja soovmõtlemises, et nüüd on Nõukogude Liit kokku kukkunud ja tuhandeaastane rahuriik saabunud.
Kolleeg Artur Talvik ütles välja mõtte, et miskipärast keskendutakse meil liiga palju sõjalisele riigikaitsele. Artur, ma olen sellega täiesti nõus, ainult see oli etteheide valel aadressil. Meie ees olnud härra kaitseminister just nimelt sõjalise riigikaitsega tegelebki, nii et võib-olla oli see etteheide mõeldud hoopis näiteks siseministrile. Aitäh!

16:40 Esimees Eiki Nestor
Riigikogu liikmed rohkem sõna ei soovi. Kas härra minister soovib? Ka tema ei soovi sõna.

---

3. 16:41 Arupärimine rahvusvaheliste kohustuste täitmise kohta puuetega inimeste valdkonnas (nr 150)

16:41 Esimees Eiki Nestor

Järgmise arupärimise on esitanud Monika Haukanõmm, Ain Lutsepp, Andres Ammas, Krista Aru, Külliki Kübarsepp, Andres Herkel ja Artur Talvik. Arupärijate sõnavõtja on Monika Haukanõmm. Palun!

16:41 Monika Haukanõmm

Härra juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Hea minister! Tutvustan teile lühidalt Vabaerakonna fraktsiooni liikmete arupärimist rahvusvaheliste kohustuste täitmise kohta puuetega inimeste valdkonnas. Nimelt, 2012. aastal jõustus Eestis ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon, mille ratifitseerimisega võttis riik endale ülesande või õigemini kohustuse puuetega inimeste olukorda järjepidevalt parandada. Konventsioon koondab puuetega inimeste õigused esmakordselt ühte rahvusvaheliselt siduvasse dokumenti. Kuigi, jah, ka varasemad inimõiguste kaitset käsitlevad rahvusvahelised lepped sisaldavad mehhanisme, tagamaks reaalseid samme olukorra parandamiseks, on just nimelt puuetega inimeste õiguste konventsioonis uuendusliku sättena sees nõue luua konventsiooni sõltumatu järelevalve mehhanism, kaasates selle töösse puuetega inimesed ja nende esindusorganisatsioonid. Konventsiooni rakendamise ning seire ja järelevalve seisukohalt on olulisim artikli 33 lõige 2, mille kohaselt on riigi ülesanne määrata või luua sõltumatu mehhanism konventsiooni rakendamise edendamiseks, kaitsmiseks ja järelevalveks. Sõltumatu mehhanismi loomist on analüüsitud mitmel korral: 2012. ja 2013. aastal tegi seda Eesti Puuetega Inimeste Koja tellimusel Poliitikauuringute Keskus Praxis ja 2014. aastal tegi seda veel täiendavalt Praxis. Mõlemal korral jõuti ühisele järeldusele, et kõige sobivamaks ja reaalsuses teostatavaks lahenduseks võiks olla määrata sõltumatu järelevalve organiks soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku institutsioon. Voliniku mandaat, nagu me teame, on väga täpselt sätestatud võrdse kohtlemise seaduses, kuid me teame ka seda, et voliniku pädevus on seal antud tunduvalt piiratumalt, kui seda eeldab konventsioon. Sõltumatu järelevalve mehhanismi loomiseks voliniku institutsiooni juurde on ilmselgelt vaja muuta võrdse kohtlemise seadust ja tagada volinikule töötegemiseks vajalikud vahendid, st nii inimressurss kui ka rahastus. Konventsiooni ratifitseerimise ettevalmistamise käigus on mitmel aastal olnud selleks ette nähtud 30 000 eurot. Kahjuks ei saa me täna, vaatamata põhjalikule eeltööle ja rahaliste vahendite olemasolule, öelda, et see sõltumatu järelevalve mehhanism oleks loodud.
Võrdse kohtlemise seaduse muutmise vajadus on ministeeriumile teada olnud alates 2014. aasta kevadest, kui lõppes Praxise ja inimõiguste keskuse ühisprojekt, mis sellise otsuse tegi. Lugesime täna ÜRO-le esitatud riigiraportist aga üllatusega, justkui oleks meil selline puuetega inimeste õiguste komitee juba moodustatud. Aga see on ainult osaliselt tõde. Ma saan küll aru sellest ja tunnustan seda, et ministeerium on teinud pingutusi, et järelevalvemehhanismi luua. Me mäletame kõik, et sõltumatu järelevalve mehhanismi soov lülitati võrdse kohtlemise seaduse väljatöötamiskavatsusse jooksvalt, aga kahjuks jättis Justiitsministeerium selle kooskõlastamata. Selle tulemusel on sõltumatu järelevalve mehhanismi loomise protsess taas peatunud.
Sellest kõigest tulenevalt soovimegi ülevaadet, kui kaugele oleme me ettevalmistusprotsessiga jõudnud, millised on ministeeriumi edasised plaanid ja millal me saame raporteerida ka ÜRO-le, et see mehhanism on loodud. Aitäh!

16:45 Esimees Eiki Nestor

Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna, palun arupärimisele vastata!

16:45 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Lugupeetud esimees! Head küsijad! Vastan hea meelega teie küsimustele. Eriti hea oleks vastata nendele küsimustele, mis puudutavad eelmiste ministrite tegevust, aga ma pigem räägin sellest, mida me praegu teeme.
Küsimused on järgmised. Esimene küsimus: "Võrdse kohtlemise seaduse muutmise vajadus on Sotsiaalministeeriumile teada alates 2014. aastast, kui langetati vastav otsus. Võrdse kohtlemise seadust on soovitud muuta mitmeid aastaid, kuid alati on see põrkunud poliitilisele vastasseisule. Sõltumatu järelevalve mehhanismi soov lülitati jooksvalt väljatöötamiskavatsusse, mis saadeti kooskõlastusele 03.07.2015. Justiitsministeerium ei kooskõlastanud väljatöötamiskavatsust, mille tulemusel on taas peatunud sõltumatu mehhanismi loomise protsess. Küsimus: 2012. aastal konventsiooni ratifitseerides võttis Eesti endale kohustuse luua konventsiooni artikli 33 lõikele 2 vastav sõltumatu järelevalve mehhanism. Kuidas ja millal hakkab ministeerium neli aastat tagasi võetud rahvusvahelist kohustust vormiliselt ja sisuliselt täitma?" Konventsiooni ratifitseerimisega tekkis Eestil

kohustus luua sõltumatu järelevalve mehhanism. Me oleme teinud põhjalikke ettevalmistustöid, loomaks iseseisev järelevalve mehhanism konventsiooni rakendamise edendamiseks, kaitsmiseks ja seireks, ning oleme jõudnud seisukohale, et selleks oleks kõige sobivam soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku institutsioon. Praegu valmistame ette võrdse kohtlemise seaduse muudatust, millega antakse volinikule konventsiooni järelevalve tegemise funktsioon. Plaan on järgmine: 2016. aasta jooksul tuleks eelnõu saata kooskõlastusringile ja 2017. aasta esimeses pooles see seadus vastu võtta. Kooskõlastusringil tuleb Justiitsministeeriumiga vaielda selgeks need küsimused, mis on varem üles jäänud. Mis puudutab poliitilist vastasseisu, millele on viidatud, siis ma ei oska hetkel kommenteerida, mille taha see varem on jäänud, kuid me oleme võtnud selge suuna, et me täidame seda kokkulepet, millele Eesti on alla kirjutanud, ja tagame ka vastava funktsiooniga iseseisva institutsiooni tekke Eestis.
Teine küsimus: "Kas Eestil on olemas plaan Pariisi põhimõtetele vastava institutsiooni tekkimiseks, mis eeldab, et riik tagab piisavalt laia mandaadi, rahastamise ja mehitatuse?" Hetkel peame kõige paremaks lahenduseks konventsiooni järelevalve funktsiooni andmist olemasolevale mehhanismile ning voliniku kantselei ümberkorraldamist Pariisi põhimõtetele võimalikult hästi vastavaks institutsiooniks. Pariisi põhimõtetele vastavate institutsioonide loomine või olemasolevate kohandamine nendele põhimõtetele vastavaks on pikem protsess, mistõttu võib järelevalvemehhanismi loomise või määramise viibimine kuni Pariisi põhimõtetele täielikult vastava üksuse tegutsema hakkamiseni olla vastuolus konventsiooni ratifitseerimisega võetud kohustustega ja meie sisuliste eesmärkidega. Nii et need seadusmuudatused, mida me ette valmistame, soovime me ka ellu viia.
Järgmine küsimus: "ÜRO-le novembris 2015 saadetud riigiraporti punktis 257 on kirjas, et Poliitikauuringute Keskuse Praxis töö tulemusel moodustati puuetega inimeste õiguste komitee. Küsimus: millise organisatsiooni juures komitee töötab, milline on siiani saavutatud töö tulemus ja kui suur on komitee tegevuse eelarve?" 2013. aastal korraldas Sotsiaalministeerium avaliku konkursi konventsiooni järelevalve mehhanismi loomisele lahenduse leidmiseks, mille võitis Poliitikauuringute Keskus Praxis. Praxise ülesanne oli luua konventsiooni rakendamise järelevalve mehhanism ja selle tööd koordineerida. Uuringu lõpptulemusena loodi konventsiooni artikli 33 lõike 2 kohaselt komitee. Sinna komiteesse kuulusid eksperdid, kes koostasid esialgsed põhimõtted ja näidikud konventsiooni rakendamise jälgimiseks. Selle lahenduse nõrk külg oli asjaolu, et komitee koosnes eraldiseisvatest ekspertidest, kes ei esindanud laiemalt puuetega inimesi, ning ei saavutatud seda, et sellel tegevusel oleks õiguslik alus. Samuti jõuti ühisele arusaamale, et uue institutsiooni loomise asemel oleks mõistlik nende ülesannete täitmine anda olemasolevale institutsioonile, tagamaks püsiv ja optimaalne lahendus, milles saavutati kokkulepe soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikuga. Valmistamaks voliniku kantseleid ette konventsioonist tulenevate funktsioonide ülevõtmiseks, suurendati alates 1. jaanuarist 2015 voliniku kantselei baaseelarvet 80 000 euro võrra, et tagada püsiv rahastus ja mehitatus konventsiooni järelevalve ülevõtmise ettevalmistamiseks ja edaspidi selle kohustuse täitmiseks. Aitäh!

16:51 Esimees Eiki Nestor
Küsimused. Andres Herkel, palun!

16:51 Andres Herkel
Aitäh, austatud esimees! Austatud minister! Kas ma saan õigesti aru, et me oleme jätnud ÜRO-le mulje, nagu puuetega inimeste õiguste kaitse komitee, mille tegevus on sisuliselt lakanud ja mis on vaid kolm-neli korda koos käinud, justkui olekski see järelevalveorgan, mille moodustamisega pole siin hakkama saadud? Ma mõtlen, et ÜRO-le on selline mulje jäetud. Valitsev arusaam, et see ülesanne tuleks anda olemasolevale institutsioonile, on tõenäoliselt õige. Aga siit täpsustav küsimus: mis on need argumendid, miks võrdse kohtlemise volinik on selleks otstarbeks parem kui näiteks õiguskantsler?

16:52 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Hea küsimus. Ma ei oska kommenteerida, mis mulje on jäänud ÜRO-le. Eks riik ole, ma loodan, esitanud neid andmeid ja seda infot, mis meil on, ja tegu on protsessiga, mis võtab aega. Küll aga on ministeeriumil – seda võin ma ministrina kinnitada – selge soov ja plaan anda tõepoolest voliniku kantseleile need konkreetsed õigused, kohustused ja pädevus seaduse alusel üle ning näha ette ka reaalsed vahendid, et voliniku kantselei saaks seda ülesannet täita. Mis puudutab seda, miks selleks on

õige just nimelt soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik, siis me oleme seda analüüsinud. Esiteks, ta tegeleb nende sihtrühmade õiguste kaitsega. Teiseks, seaduse alusel on ta loodud n-ö iseseisva institutsioonina. Vaadates neid teemasid, millega volinik kokku puutub, on selge, et loogiliselt võttes on see pädevus olemas pigem seal, mitte õiguskantsleri büroos.
Mis aga puudutab minu isiklikku seisukohta, siis eriküsimus on see, kas soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku institutsioon peaks olema eraldiseisev või peaks see olema õiguskantsleri juures, nii nagu on lasteombudsmani institutsioon. Kui soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku teema ehk selle institutsiooni loomise küsimus oli arutluse all, olin ka mina üks nendest, kes seda küsimust esitas. Aga toona oli poliitiline tahe selline, et voliniku institutsioon loodi eraldiseisvana. Praegu, selle konkreetse teemaga seoses tuleb öelda, et kõige loogilisem koht nende ülesannete täitmiseks on just nimelt soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku institutsioon.

16:54 Esimees Eiki Nestor
Monika Haukanõmm, palun!

16:54 Monika Haukanõmm
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Enne seda, kui te otsustasite, kuhu see nn sõltumatu mehhanism võiks paigutuda, oli teil kindlasti koostatud ülevaade, kuidas meie naabrid on selle olukorra lahendanud. Kas te oskate tuua mõne näite meie naaberriikidest, Lätist, Leedust või ka Põhjamaadest, millise institutsiooni juurde see mehhanism on seal loodud või mis teed on selle loomisel mindud?

16:54 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! Pean ausalt tunnistama, et ma ei oska peast neid näiteid tuua.

16:54 Esimees Eiki Nestor
Raivo Põldaru, palun!

16:54 Raivo Põldaru
Aitäh, härra esimees! Lugupeetud minister! Selle aruande koostamisse kaasati Eesti Puuetega Inimeste Koda, nad olid sellesse töösse kaasa võetud, aga pärast, kui aruanne oli juba saadetud, siis enne seda enam ei küsitud, mida puuetega inimeste koda sellest arvab. Samuti oleks võinud see käia läbi sotsiaalkomisjonist. Ka seal ei olnud seda käsitletud ja täna tekkis mitmeid küsimusi aruande kohta. Kas te arvate, et edaspidi võiks neid kahte organit selliste asjade arutamisse või, õigemini, väljastamisse kaasata?

16:55 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! Aruande koostamisse kaasati tõesti kõiki sihtrühmi, ministeeriume jt. Sellist tava ei ole, et aruande esitamise eel tuleb seda nende organisatsioonide esindajatega kooskõlastada. Küll aga on see aruanne edastatud kõigile nendele organisatsioonidele ja mul on hea meel, et ka sotsiaalkomisjon seda täna arutas. Käitutud on nii, nagu käituma peab, ehk aruande koostamisel võeti sisend kõigilt nendelt, kes on selle teemaga seotud, eriti puudutab see Eesti Puuetega Inimeste Koda, ja aruanne on täna kättesaadav kõigile. Mul on hea meel, et ka sotsiaalkomisjon seda arutab.

16:56 Esimees Eiki Nestor
Andres Ammas, palun!

16:56 Andres Ammas
Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav minister! Laulva revolutsiooni päevil, kui Indrek Toome lauluväljakul kõnet pidas, siis rahvas skandeeris: "Räägi Moskvas sedasama!" Seda parafraseerides tahan küsida järgmist. Hetk tagasi väljendasite te väga huvitavat mõttekäiku võrdse kohtlemise voliniku institutsiooni kohta. Kas te olete valmis valitsuses sedasama rääkima ja sellise ettepaneku tegema?

16:57 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Aitäh, hea küsija! Moskvasse ei kavatse ma rääkima minna, selleks on üks teine mees, kes sealt vist alles eile või täna hommikul naasis. Aga see ettepanek, jah, mis puudutab riigireformi kava, on edastatud riigihalduse ministrile. See eeldab analüüsi ja ühel hetkel ka otsuseid. Oma seisukoha olen ma edastanud ja see on ka selgelt fikseeritud.

16:57 Esimees Eiki Nestor
Külliki Kübarsepp, palun!

16:57 Külliki Kübarsepp
Aitäh, esimees! Hea minister! Loodan, et sa oled kursis sellega, et isegi Euroopa Parlamendis on Eesti esindajana selline tähtis isik nagu puuetega inimeste huve esindava intergrupi asepresident Indrek Tarand. Tema on tundnud muret, mis Eestis toimub. Nimelt on antud lubadus, et 2017. aastast võiks võrdse kohtlemise volinik hakata täitma Pariisi konventsiooni printsiipe. Kas sa oskad öelda, kui kaugel see tegevus on, kas seadusmuudatused tehakse ja kas rahastamine on võrdse kohtlemise volinikule tagatud?

16:58 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! Nagu ma juba varem küsimusele vastates ütlesin, meie plaan on käesoleva aasta jooksul saada kooskõlastused ja tulla parlamenti, et need seadusmuudatused saaksid tehtud. Mis puudutab rahastamist, siis ettevalmistuse raha 2015. aastal suurendati, st 80 000 euro võrra suurendati baaseelarvet, mis tähendab, et see raha on ka edaspidistel aastatel voliniku eelarves sees. Mis puudutab läbirääkimisi voliniku eelarve üle, siis pean tunnistama, et see on üks kummaline protsess. Ühtepidi peaks volinik olema täiesti iseseisev institutsioon, aga tema eelarve on siiski Sotsiaalministeeriumi haldusalas. Mis puudutab järgmise ja ülejärgmise aasta riigieelarve läbirääkimisi, siis just praegu me Rahandusministeeriumiga arutame, et kuivõrd on tegu iseseisva institutsiooniga, siis peaksid ka need läbirääkimised olema n-ö iseseisvad. See ongi puhas läbirääkimiste küsimus. Aga kui seadusmuudatus saab Riigikogus toetuse ja see viiakse poliitiliselt ellu, siis tuleb ette näha ka vahendid, selleks et oleks võimalik Pariisi kokkuleppeid täita. See on loomulik.

17:00 Aseesimees Jüri Ratas
Ain Lutsepp, palun!

17:00 Ain Lutsepp
Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus on lühike. Teie vastusest jooksis läbi sõnaühend "Pariisi konventsiooni printsiibid". Mis need on?

17:00 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Tegu on pikema dokumendiga, kus määratakse kindlaks n-ö järelevalvemehhanism ning puuetega ja erivajadustega inimeste huvide kaitse põhimõtted.

17:00 Aseesimees Jüri Ratas
Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Palun Riigikogu kõnetooli Monika Haukanõmme!

17:00 Monika Haukanõmm
Härra juhataja! Lugupeetud minister! Konventsioon ütleb sõnaselgelt, et kui riik ratifitseerib konventsiooni, siis peab ta kahe aasta jooksul esitama aruande. Seega, kui me oleksime tahtnud täita seda ülesannet saksa täpsusega, oleksime pidanud selle aruande esitama 30. juunil 2014. Me esitasime selle hilinemisega, novembris 2015. See selleks.
Tänast arupärimist ajendas meid esitama selle aruande punkt 257, kust me lugesime, justkui artiklis 33 nõutav komisjon oleks juba tööle rakendunud ja sinna kuuluksid mitmed eksperdid, kes jälgivad kokkulepitud põhimõtetest tulenevalt ja indikaatoreid silmas pidades konventsiooni rakendumist. Tegelikult, tõsi ta on, komisjon moodustati 2014. aastal ja see käis kolm või neli korda koos. Aga hiljem

ei ole komisjon oma tööd sisuliselt enam teinud ehk on kerges varjusurmas. Miks? Sest komisjon vajab nn kohta või keha, mille juures tegutseda, ja seaduslikku volitust. Muidu on komisjoni asemel tegemist vabatahtlikkuse alusel kokku tulnud toredate ja tarkade inimeste grupiga, kes teevad seda tööd oma vabast tahtest ja volitusteta. Selline tegutsemine ei ole tõesti konventsiooniga kooskõlas.
Artikli 33 lõige 2 kohustab riike, nagu me juba kuulsime, looma selle sõltumatu mehhanismi, millest täna on pikalt juttu olnud. Aga sealt tuleb ka välja, et see organ peab tegelema inimõiguste kaitse edendamisega ja pidama seda tehes silmas nn Pariisi printsiipe. Kuna minister vastas sellele küsimusele väga üldsõnaliselt, siis toon ma välja need viis põhimõtet, mida Pariisi printsiibid tähendavad. Esiteks, sellel organil on olemas mandaat, mis peab olema üheselt sätestatud konstitutsioonis või seaduses. Teiseks, asutus, kes tegeleb sõltumatu järelevalvega, peab olema täiesti sõltumatu täitevvõimust ja piisava rahastusega. Nagu me kuulsime, praegu ei ole voliniku kantselei täitevvõimust ilmselt päris sõltumatu. Kolmandaks, suhted huvirühmadega, huvirühmad peavad olema pidevalt kaasatud nende raportite koostamisse. Neljandaks, peab olema tagatud ligipääs mitmesugusele informatsioonile. Viiendaks, see organ peab avalikkust konventsioonist teavitama ja suutma seda teha eri tasanditel.
Tekib küsimus, kas üldse keegi võiks Eestis neile Pariisi printsiipidele vastata ja kes see võiks olla. Hästi lühike vastus on, et tegelikult ei ole meil praegu sajaprotsendiliselt nendele printsiipidele vastavat asutust. Ka õiguskantsler ei vasta täiesti Pariisi printsiipidele. Kui asutusi hinnatakse, siis liigitatakse need A-, B- või C-tasandi asutusteks. Aga ka õiguskantsleril jääb siin siiski üht-teist puudu. Puudujääk on seotud just selle kolmanda punktiga, ma pean silmas suhteid huvirühmadega.
Palun lisaaega!

17:04 Aseesimees Jüri Ratas
Kas kolm minutit? Jah, kolm minutit lisaaega.

17:05 Monika Haukanõmm
Minister avaldas siin lootust või arvamust, et tulevikus võiks volinik kuuluda õiguskantsleri alluvusse. Seda saab ainult tervitada, sest tõesti on kõige õigem koht sõltumatu järelevalve funktsiooni täitmiseks õiguskantsleri institutsioon. Kes veel võiks sobida? Kindlasti vastab osaliselt Pariisi printsiipidele soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise voliniku institutsioon, aga tunduvalt vähem kui õiguskantsleri institutsioon, st tuleks teha päris palju muudatusi nii juriidikas kui ka tegevuspraktikas.
Küsisin ministrilt, kuidas on selle olukorra lahendanud teised riigid. Enamasti ongi see järelevalvefunktsioon antud nn rahvuslikele inimõigustega tegelevatele organisatsioonidele või instituutidele. Lätis ja Leedus on see näiteks antud ombudsmanile. Seega, kolmas variant, mida võiks ka Eestis kaaluda, on see, et anda järelevalvefunktsioon inimõiguste ja nende kaitsega tegelevatele valitsusvälistele organisatsioonidele. Meil on neid kaks: Eesti Inimõiguste Keskus ja Inimõiguste Instituut. Aga Pariisi printsiipidest jääksid need muidugi kaugele. Neljas variant oleks luua uus eraldi organisatsioon, kes hakkaks tegelema järelevalvega, kuid ilmselt ei oleks ka see kõige mõistlikum lahendus. Nii et ega meil väga palju variante ei ole.
Seega, reaalne ja käegakatsutav lahendus ongi anda järelevalvefunktsioon soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise volinikule, kuid selleks on vaja muuta seadust. Me ootamegi Vabariigi Valitsuse väga kiiret tegutsemist ja võrdse kohtlemise seaduse muudatust, mis annaks seaduse tasandil sõltumatu järelevalve funktsiooni üle volinikule. Nii et jõudu teile ja jääme ootama seadusalgatust! Aitäh!

17:07 Aseesimees Jüri Ratas
Hea ettekandja, ma tänan teid! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

---

4. 17:07 Arupärimine elatisabifondi kohta (nr 152)

17:07 Aseesimees Jüri Ratas

Liigume järgmise arupärimise juurde. See on meil täna järjekorras neljas ja Riigikogu liikmed esitasid selle 11. veebruaril 2016. aastal. Arupärimine on elatisabifondi kohta ja kannab numbrit 152. Arupärimisele vastab sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna. Palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Kadri Simsoni, kes arupärimist avalikkusele tutvustab!

17:07 Kadri Simson

Lugupeetud istungi juhataja! Head kolleegid! Lugupeetud minister! Enam kui aasta tagasi võttis Riigikogu koosseisu häälteenamusega vastu otsuse, mille kohaselt pidi alates 1. jaanuarist 2016 olema Eestis rakendatud riiklik elatisabifond. Käes on juba märtsikuu, aga seda fondi ei ole, kuigi Riigikogu on nii otsustanud. Otsus nägi ette riikliku institutsiooni ehk riikliku elatisabifondi loomise, mille ülesanne on tagada lapsele määratud elatise õigeaegne maksmine vähemalt miinimummääras, mis perekonnaseaduse järgi on pool Vabariigi Valitsuse määratud miinimumpalgast. Käesoleval aastal oleks see 215 eurot. Me soovime ministri käest teada saada, miks on selle otsuse rakendamisega aasta aega venitatud ja miks on Riigikogu otsuses ettenähtud 215 eurot kärbitud 100 eurole kuus. Ma ei hakka küsimusi ette lugema, ministril on mugavam endale ise küsimusi esitada ja neile vastata. Aitäh!

17:08 Aseesimees Jüri Ratas

Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna!

17:09 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Lugupeetud juhataja! Hea küsija, kes esindab ka kõiki teisi küsijaid! Ma ütlen kõigepealt seda, et elatisabifondi põhimõtte rakendamine on olnud üks väga pikk lugu. Mul on väga hea meel, et me oleme jõudnud niikaugele, et märtsis olen ma eelnõuga valitsuses ja Riigikogul on võimalus – ma loodan, et Riigikogu seda võimalust kasutab – see seadus siin saalis veel enne jaanipäeva vastu võtta. Tee selle otsuseni on olnud väga pikk.

Enne kui ma hakkan vastama konkreetsetele küsimustele, tahan öelda, et küsijate selge soov on olnud tõstatada sellist poliitilise kauplemise või omavahelise kiusuajamise teemat. Tuletan lihtsalt meelde, kust me liikuma hakkasime ja kuhu me oleme jõudnud. Need arusaamad, mis olid veel mõni aasta tagasi ka erakondadel elatisabifondi põhimõtte rakendamise kohta, ei olnud konsensuspõhised. Aga selle konsensuse, mulle tundub nii ja ma loodan seda väga, oleme me siin saalis saavutanud. Kuigi pärast 2015. aastal tehtud otsust on parlamenti lisandunud kaks erakonda, loodan ma, et need erakonnad toetavad elatisabifondi rakendamise otsust.

Nüüd lähen konkreetsete küsimuste juurde. Esimene küsimus: "Riigikogu võttis vastu otsuse, mille kohaselt pidi Vabariigi Valitsus välja töötama riikliku elatisabifondi, mis pidi rakenduma 2016. aasta 1. jaanuaril. Miks ei ole Vabariigi Valitsus Riigikogu otsust täitnud? Kas Teie arvates pole Riigikogu otsused siis täitmiseks?" Vastus on selline. Ma olin ise see inimene, kes algatas siinsamas Riigikogu saalis selle Riigikogu otsuse eelnõu. Selle otsuse eelnõu eesmärk oli saavutada just nimelt poliitiline konsensus ja teha toona ametis olnud valitsusele ettepanek töötada välja elatisabifondi rakendamise põhimõtted, seda eesmärgiga, et see fond hakkaks tööle 2016. aasta 1. jaanuaril. Esimest korda kirjeldasime me tegelikult poliitilisel tasemel ära ja kiitsime konsensusega heaks selle põhimõtte, selle skeemi, millele on elatisabifond üldse rajatud. Sellist põhimõtet ei ole varem Eestis rakendatud. Me teame, et iga neljas laps Eestis elab perekonnas, kus last kasvatab üks vanem, ja väga suur hulk nendest lastest ei saa oma teise vanema käest elatisabi. Me teame ka seda, et üksikvanemate leibkonnad on Eestis majanduslikult kõige keerulisemas olukorras. Sellest lähtuvalt olemegi koos organisatsioonidega, kes neid leibkondi esindavad, selle elatisabifondi põhimõtte välja töötanud.

Ma tahan veel ühe asja ära klaarida, et valmistada teid ette siin saalis võib-olla toimuma hakkavaks diskussiooniks. Tegu ei ole uue lapse- või peretoetuse liigiga. See on eraldiseisev skeem, mille eesmärk on anda väga selge sõnum, et kui vanemad on ka lahku läinud, siis oma lapse eest tuleb ikkagi hoolitseda. Kui kohtu korras on välja mõistetud elatisabi, siis seda abi tuleb maksta. Kui otsustatakse jääda võlgu, oma kohustusest nii lapse kui ka ühiskonna ees kõrvale hiilida, siis muutub selle inimese elu põrguks. Elatisabifond ei tähenda n-ö tervikpilti, vaid selle asja teine pool on ka see, kuidas võlad võlgnike käest kätte saadakse. Selle aasta 1. märtsil jõustus juba terve hulk meetmeid, mille abil saab muuta elatisabivõlgnike elu keerulisemaks ja anda rohkem õigusi kohtutäituritele, et kätte saada neid võlgu, mis puudutavad lapsi. Me peame aru saama, et seda raha ei võlgneta mitte teisele vanemale või

riigile, vaid lastele. See summa, mis ollakse lastele võlgu, on tänaseks üle 10 miljoni euro. See raha kuulub nendele lastele. Elatisabifondi loogika seisneb selles, et igal juhul on eesmärk saada võlgniku käest kätte raha, mis ta oma lapsele võlgu on. Lapsed ei ole süüdi selles, kui vanemad ükspuha mis põhjustel omavahel läbi ei saa ning üks vanem ei panusta oma lapse kasvatamisse ja arengusse. Meie kompenseerime sellel ajal, kui võlgnik ei maksa, elatisabi igas kuus kuni 100 euro ulatuses ehk kuni 100 eurot on see summa, mida riik maksab omalt poolt, et tagada lapsele igas kuus vähemalt see summa. Kui me räägime sellest, mis on praegu ja mis tulevikus, siis lastele mõeldes mitte midagi kelleltki ära ei võeta, vaid me loome täiesti uue süsteemi. Selles mõttes on Riigikogu otsust põhimõtteliselt täidetud.
Hea Kadri, ka mina andsin eelmises koosseisus toonasele peaministrile Taavi Rõivasele kõvasti tuld, kui see Riigikogu otsus oli siin vastu võetud, ja ma sain ebalevaid vastuseid selle kohta, kas see fond tuleb või ei. Ma esitasin sama küsimuse, kas siis Riigikogu otsus ei ole Vabariigi Valitsusele täitmiseks. Toonane peaminister, kes ka praegu ametis on, vastas, et, jah, Riigikogu otsus on Vabariigi Valitsusele täitmiseks, kuigi puhtjuriidiliselt oleks ta võinud öelda ka seda, et Vabariigi Valitsus võtab selle otsuse teadmiseks ja tegutseb selle tahte alusel. Nüüd võingi ma teile kinnitada, et see otsus oli väga suureks toeks ja abiks, kui me pidasime koalitsioonisläbirääkimisi. Samal teemal olen ma ise ühe läbirääkijana pidanud läbirääkimisi ka varasematel koalitsioonisläbirääkimistel. Aga nii konkreetselt, konsensuslikult, kõikide erakondade toetatuna ei olnud reaalset elatisabifondi skeemi ja põhimõtet läbi räägitud ning see Riigikogu otsus oli nendel läbirääkimistel suureks toeks. Ma võin öelda, et Vabariigi Valitsus tegelikult viibki sedasama Riigikogu otsust ellu.
Ma tuletan meelde, et 2015. aastal toimusid valimised ja Vabariigi Valitsus asus tööle alles aprillis, kui ametisse astusid uued ministrid. Elatisabifondi skeemi ja kogu selle seadusliku aluse väljatöötamine on olnud Sotsiaalministeeriumi ja eelkõige sotsiaalkaitseministri ehk minu prioriteet. Ma võin öelda, et ühtegi päeva ei ole möödunud niimoodi, et selle otsuse elluviimiseks ei oleks meie ametnikud tööd teinud. Ma võin öelda, et nüüdseks on seaduseelnõu koos lahenduste ja rakendustega ning ka koos riigieelarveliste eraldistega, mis on kokku lepitud riigi eelarvestrateegias, valmis saanud. See tuleb lähipäevil Riigikokku aruteluks. Nii et ma tahan selle esimese vastuse lõpetuseks tänada kõiki inimesi, kes on aastaid selle teemaga tegelnud. Ma pean tunnistama, et olen näinud poliitikuid ka ütlemas, et üksikvanema probleemid on üksikvanema enda lahendada ja miks peaks maksumaksja hakkama tasuma neid elatisabimakseid, mida keegi on võlgu jäänud. Selle päris pika töö tulemusena loodan ma nüüd ja olen isegi täiesti kindel, et Riigikogu toetab elatisabifondi skeemi töölehakkamist 1. jaanuarist 2017.
Teine küsimus: "Miks Te olete taganenud oma esialgsest lubadusest maksta läbi riikliku elatisabifondi elatise miinimummäära (2016. aastal 215 eurot) ning vahetanud selle 100 euro vastu? Millise analüüsi alusel vastav summa saadi?" 100 eurot ei ole mingi väike summa. Siin taga on mitu põhjust. Me oleme analüüsinud ka meie lähiümbruse riikide, Läti ja Soome ning ka Rootsi kogemust sellesama elatisabifondi põhimõtte rakendamisel. Eesmärk on see, et tagada mõistliku ja võimetekohase igakuise elatisabi laekumine nende laste arvele, kellele võlgu ollakse ja kelle kohta on selline kohtuotsus langetatud. Teiseks, selleks et vältida sellist arvamust, et niikuinii ei ole mõtet maksta, sest küll riik hakkab seda puuduvat elatisabi katma, ei ole elatisabisumma ka ülemäära suur. See moodustab teatud osa nendest elatisabinõuetest, mis kohtus on välja nõutud. Aga tahan veel kord meelde tuletada, et tegu ei ole mingi uue toetusega, mida lihtsalt antakse, vaid tegu on n-ö nõudega. Kui riik selle 100 eurot ka välja maksab, siis nõutakse see võlgnikult sisse. Meie huvides on, et me suudaksime võimalikult paljudelt võlgnikelt selle raha reaalselt sisse nõuda. Selleks oleme koos Justiitsministeeriumi ja Rahandusministeeriumiga teinud kõvasti tööd, et seda raha oleks võimalik kätte saada ja laste huvid oleksid esmajärjekorras kaitstud.
Kolmas küsimus: "Elatisabifondist on räägitud pikalt. Kuidas Te põhjendate sellist venitamist ja edasilükkamist inimestele, kes on antud fondi väga oodanud?" Mul on hea meel, et Keskerakonna fraktsiooni liikmed on astunud nende inimeste ridadesse, kes tahavad, et elatisabifondi skeem reaalselt ellu kutsutaks. Ma võin küll öelda, et aega ei ole raisatud ega ole venitatud. Eelkõige tahan tunnustada neid inimesi, kes ei ole poliitikud ega ole siin päris suure palga peal tööd teinud, vaid kes on aastaid oma elu kõrvalt seda teemat tõstatanud. Mul on olnud võimalus nendega kõik need aastad koos tööd teha. Minu arust ei ole siin vaja poliitilist kemplemist. Nüüd on koalitsioonilepingus langetatud poliitiline otsus ja väga rasketes eelarveläbirääkimistes on leitud ka 7,2 miljonit eurot, mis ei ole üldse väike summa, selleks algrahaks, et elatisabifond saaks reaalselt tööle hakata. Ei ole vaja uuesti vastu võtta mingisuguseid deklaratiivseid otsuseid. Siin on tehtud väga kõva tööd alates päevast, kui see poliitiline

kokkulepe saavutati. Parlamendil on võimalus – ma loodan, et ka kohustus – järgida eelmise parlamendi otsuseid ning elatisabifond reaalselt ellu kutsuda. Aitäh!

17:23 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh, austatud minister! Teile on küsimusi. Andres Herkel, palun!

17:23 Andres Herkel
Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Kuna meie selle kõva töö tulemusi siin Riigikogus veel näinud ei ole, siis on mul küsimus selle kohta, kuidas elatisabivõlglaste elu põrguks muudetakse. Te olete siin rääkinud karmidest meetmetest, täna rääkisite nendest ja olete ka varem rääkinud, aga mis need karmid meetmed konkreetselt on? Ma arvan, et me kõik oleme huvitatud sellest, et riik miinusesse ei jääks ja võlgnikelt raha kätte saadaks, aga see peab toimuma ka õigusriigile kohasel moel. Ilmselt ongi Justiitsministeerium just sellepärast selles analüüsis niisugusel võtmepositsioonil. Mis need võetavad meetmed on?

17:23 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! 1. märtsist on osa nendest meetmetest ehk need, milles eelmine Riigikogu koosseis kokkuleppele jõudis, juba jõustunud. See puudutab eelkõige kohtutäiturite õiguste laiendamist elatisabivõlgnike kontodele ligipääsemisel. Ka on täitevametnikele pandud kohustus, et nad ei või mitte lihtsalt jätta seda võlanõuet kuskile lauanurgale, vaid peavad vähemalt korra aastas reaalselt tegutsema ja igas kuus seda nõuet meelde tuletama. Samamoodi on nüüd antud õigus, mis puudutab vallasvara arestimist ja sissepääsu võlgniku kinnisvarale. Mainida tuleb ka seda, et kui vaadatakse võlgnike võlanõuete realiseerimist, siis laste nõuded asuvad kõige esimesel kohal, eespool pankade ja teiste nõudeid. Selles mõttes on siinsamas Riigikogus ja ka Justiitsministeeriumis ära tehtud väga suur töö. See on terve suur institutsioon, mis on loodud just nimelt elatisvõlgade väljanõudmiseks, sest eesmärk on ju need võlad reaalselt kätte saada. Samamoodi on jõustunud sanktsioonid, mis puudutavad erinevaid õigusi, mis inimestele antakse ja mis ei ole nende põhiõigused. Näiteks see, mis puudutab võimalust peatada juhilubade ning kalastus- ja jahilubade kehtivus, on tänaseks jõustunud.
Ma ütlen siiski, et lähim aasta näitab, mis töötab ja mis ei tööta. Aga see ei ole piisav, sest kui me mõtleme selle loogika peale, miks üldse võtab riik selle nõude enda peale, siis põhjus on selles, et riigil on oluliselt paremad võimalused saada informatsiooni võlglase kohta ja tema käest ka võlgu sisse nõuda. Mina ei saa aru sellest, miks peaks riik maksma elatisabivõlglasele omalt poolt ehk riigi poolt maksumaksja raha näiteks tema teise pensionisambasse. Mina olen täiesti selgel seisukohal, et kui inimene on riigile võlgu, siis riik maksumaksja raha tema teise sambasse ei tohiks maksta. See on üks võimalus. On räägitud sellest, kas me saame piirata näiteks inimese reisimisvõimalusi, talle reisidokumentide väljaandmist. Ka see on riigi pädevuses, sest reisimine ei ole põhiõigus. Kas me saame seda teha Euroopa Liidu siseselt, on juba eriküsimus. Aga neid võimalusi on veel ja veel, sest e-riigina on meil ju sellest kõigest väga põhjalik ülevaade. Näiteks on üks olulisi abivahendeid ka töötamise register, kuhu tööandjad on kohustatud oma töötajate andmed ametlikult kirja panema. Me teame ju sotsiaalmaksu laekumise kaudu, milliseid summasid tegelikult makstakse. Ka sellesama seadusmuudatuse tulemusena on võimalik kontrollida, mida on tegelikult arvele makstud. Väga tihti on niimoodi, et inimene, kes on võlgu, laseb oma töötasu kanda sugulase või kellegi teise arvele. Seda on võimalik tuvastada ja ka neid arveid on võimalik nüüd arestida ja sealt raha võtta. Nii et me oleme loonud terve hulga meetmeid. Meie asi on vaadata, kas see kõik hakkab tööle ja mis tulemusega see töötab, ning vajaduse korral tuleb teha korrektiive. Aga ma tahan öelda, et eesmärk ei ole ju see, et riik hakkaks iga hinna eest kedagi represseerima. Me peame lihtsalt lähtuma sellest loogikast ja vaatama tervikpilti. Me räägime lastest, nende huvidest ja nende huvide minimaalsest kaitsest. Me räägime sellest, et kui kohus on otsustanud elatise välja mõista, siis on kohus langetanud oma otsuse sõltumatu institutsioonina. Küsimus on selles, et pikkade aastate jooksul toimunud arutelu käigus on minu arvates muutunud ka ühiskonna üldine arvamus selle kohta, kas me peame kõiki lapsi kaitsma. Mina ütlen, et ühiskonna arvamus on muutunud järjest positiivsemaks, muidu ei oleks me siin saalis 2015. aastal saavutanud nelja erakonna konsensuslikku toetust elatisabifondi loomisele.

17:28 Aseesimees Jüri Ratas
Liina Kersna, palun!

17:28 Liina Kersna
Aitäh, hea juhataja! Austatud minister! Head rahvusvahelist üksikvanema päeva, mis on täna! Täna tutvustati ka üksikvanemate olukorda kirjeldavat uuringut, mille järgi peaks 35%-le üksikvanematest elatisraha maksmine toimuma kohtuotsuse alusel, aga kohtuotsust täidetakse 55%-l juhtudest. Uuringu tutvustusel olnud kohtutäitur ütles, et kohtutäituritel on tõesti võimalusi seda raha välja nõuda, kuid tal oli veel mõtteid, kuidas see võiks olla efektiivsem, näiteks siis, kui saaks laiemalt jälgida võlglase lähedaste kontosid. Millised on teie mõtted või plaanid, kas kohtutäituritele antakse veel õigusi juurde?

17:29 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Kohtutäiturite kojaga on selle eelnõu ettevalmistamisel käinud hästi põhjalikud läbirääkimised. Kas neile anda veel rohkem õigusi, see on eraldi küsimus. Me oleme nende õigusi laiendanud. Minu meelest on kõige olulisem, et kohtutäiturid mõistaksid, et nende nõuetega tegelemine on nende prioriteet. Need ei pruugi olla rahaliselt neile kõige tähtsamad, sest kindlasti on majanduslikult kasulikum tegelda mingite nõuetega, kus vahendustasu on lihtsam tulema ja võlga on kergem kätte saada. Elatisabinõude sissenõudmine on ülimalt keeruline. Mina ütlen küll, et kui on vaja laiendada nende õigusi, siis me peame vaatama n-ö õigusriigi pädevust, kellele me kui palju õigusi anname vabalt kellegi arveid kontrollida. See peab baseeruma mingisugusel informatsioonil ja olema põhjendatud, päris politseiriigiks ei saa muutuda. Siin peab olema mingisugune tasakaalupunkt. Oleme riigina teinud ära väga pikad sammud ja oleme neid õigusi suurendanud. Me oleme suurendanud ka nende laste õigusi, mis puudutab elatisabivõlgasid ja nende õigusi sellele abile. Ma arvan, et nüüd peab vaatama, kuidas see kõik tööle hakkab. Mul on hea meel, et kohtutäiturid on selle teemaga väga kaasa tulnud. Nii see on.
Aga minu käest on küsitud ka, millised selle süsteemi mõjud võiksid olla. Hästi lihtne oleks öelda, et kõigepealt nõuame väga karmilt sisse need võlad ja kui me samal ajal tagame kuni 100-eurose igakuise elatisabi lapsele, siis see ongi see mõju. Kui me vaatame natuke laiemalt, siis muidugi on mõju see, et koos muude lapsetoetuste ja ka toimetulekupiiri tõstmisega (see on sel aastal 130 eurot) on tegelik eesmärk võimaldada lastele eneseteostust ja materiaalset tuge, nendele peredele aga toimetulekut. Teine mõju, millest on väga vähe räägitud, on see, mis puudutab naistevastast ja koduvägivalda. Väga tihti kohtame siin just nimelt hirmutustaktikat. Koduvägivalda talutakse aastaid seepärast, et ei olda kindlad, kas saadakse üksinda hakkama. Vägivallatseja kasutab väga tihti seda argumenti, et sa võid küll minu juurest koos lastega ära minna, aga sa ei saa hakkama, ma ei maksa sulle ühtegi senti elatist, ma teen su elu põrguks. Selle sammuga anname me reaalse toe nendele – enamikul juhtudel – naistele ja nendele lastele ning edastame neile ka sõnumi, et riik on väga jõuliselt nende poolele asunud. See on see, mis, ma loodan, julgustab väga paljusid neid inimesi, kes on aastaid olnud psühholoogiliselt vangistatud sellesse vägivallaolukorda, võtma vastu julget otsust. Nad teavad nüüd, et riik koos kõigi tugistruktuuridega, mis on riigis koos mittetulundusühingutega loodud, on nende poolel, et nad ei peaks ise taluma seda vägivalda ega muutma ka oma laste elu tulevikus väga keeruliseks. Koduvägivald mõjutab kõige rohkem ikkagi kasvavaid lapsi.

17:33 Aseesimees Jüri Ratas
Külliki Kübarsepp, palun!

17:33 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea juhataja! Hea minister! Täna hommikul käis Vikerraadios Pille Tsopp, Naiste Tugi- ja Teabekeskuse juhatuse liige, tutvustamas just üksikvanemate olukorda. Ta tõi välja kaks hirmu. Ma küsin, kas te jagate neid hirme. Üks hirm on see, et võlgnike karistamise meetmetega võidakse minna nii kaugele, et kui isa, kes peaks elatist maksma, on autojuht, siis võetakse talt load ära ja ta jääb oma tööst ilma. Ehk need meetmed võivad lõpuks viia selleni, et sellel teisel poolel, kes peaks aitama oma lapsi üles kasvatada, ei ole mitte midagi maksta. Teine probleem on see, et tuntakse, nagu elatisabifondi tõttu oleks hoopis riik tugevam pool ehk see, kellelt raha nõutakse, ei hakkagi kunagi seda 250 eurot välja käima, vaid lepibki selle miinimumiga, 100 euroga, ja ikka jääb üksikvanem kaotajaks. Kuidas te neid hirme kommenteerite?

17:34 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Aitäh! Küsimuse esimese poole kohta ütlen, et siin on üks väike ebaloogilisus. Ma olin ka siis kriitiline, kui eelmises Riigikogu koosseisus neid võimalikke sanktsioone ja juhilubade äravõtmist menetleti. Arutati just nimelt seda, et kui inimene töötab ja tal on oma töökohustuste täitmiseks näiteks autojuhiluba vaja, siis ei saaks seda ära võtta. Ma tuletan lihtsalt meelde, et kui inimene töötab, siis ta saab palka, ja kui ta saab palka, siis ta peab oma lapse eest hoolitsema. Väide, et minu vastu ei saa rakendada sellist sanktsiooni, mis ei luba mul töötada ja palka saada, kuna siis ei saa ma äkki tulevikus elatisabivõlga maksta, ei ole väga loogiline.
Teiseks, ega see sanktsioon ei ole automaatne. Kui saavutatakse kokkulepe ja inimene hakkab oma võlga tasuma, siis seda sanktsiooni arvatavasti ei rakendata või see peatatakse ja inimene saab tööle minna. Ma pean ka ütlema, et selle seaduse järgi ei saa peatada juhiloa kehtivust, kui isikul on vaja seda elatise teenimiseks, mis on minu arust selle seaduse nõrk koht, siin on ebaloogilisus sees. Me peaksime kehtestama sellise loogika, et kui meil on lapsed, siis vaatamata sellele, kas vanemad elavad koos või ei ela, on meie kohustus oma lapsi toetada. Kui me vaatame neid miinimumnõudeid, mis on kohtus välja mõistetud, siis neid on võimalik täita, kui väga tahta ja kui inimene tööl käib. Ma tahan meelde tuletada seda, et selle süsteemi mõte ei ole ju ainult võlgnike käest raha kätte saada, vaid süsteemi mõte on anda ka väga selge signaal, et Eesti ühiskonnas valitseb riigi tasemel nulltolerants elatisabivõlgnike suhtes. Äkki siis need, kes täna võlgu ei ole, tulevikus hoiduvad sellesse olukorda sattumast. Mõttekam on väärtustada oma last ja oma lapse arengusse panustada.

17:37 Aseesimees Jüri Ratas
Urve Tiidus, palun!

17:37 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud istungi juhataja! Lugupeetud minister! Te tõite alguses näiteid, et Lätis ja Soomes on selline elatisabifond juba olemas. Kas te võite puhtalt meie harimise mõttes rääkida lühidalt sellest, missugune on elatisabivõlglaste osakaal Eesti ühiskonnas võrreldes nende osakaaluga meie naaberriikides, kui te oskate kellegagi võrrelda?

17:37 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh! Mul ei ole siin kaasas statistikat teiste riikide kohta, kui palju seal võlgu ollakse ja milline on elatisabivõlgnike osakaal. Aga mis puudutab Rootsit ja Soomet, siis see osakaal on väiksem, ja Läti on pigem, ma ütlen mälu järgi, meiega sarnases olukorras. Võib-olla on see ka kultuuriküsimus. Need fondid on natuke erinevate tehniliste põhimõtetega. Aga see teema on igal pool üleval selles mõttes, et kui minnakse lahku, siis inimesed ei hoolitse enam oma laste eest. Seda võetakse kuidagi nii, et n-ö sünnib uus elu ja vana jääb selja taha. Aga lapsed vajavad ju ikkagi mõlema vanema tuge. Rootsi puhul on näiteks huvitav, et Rootsis on kohustuslik isadus registreerida. Isa registreeritakse peale sündi igal juhul. Meil on ju ka praegu seda, et teist vanemat ei pandagi kirja, teda ei registreerita. Siis tekivadki üksikvanemad sõna otseses mõttes, kuigi isad on ju olemas. Rootsis on mindud seda teed, et isa tuleb igal juhul registreerida. See on toonud muidugi kaasa selle, et näiteks kunstviljastama minnakse Rootsist väga tihti hoopis Taani, kus siis need protseduurid tehakse ja laps sünnib. Need on sellised erandjuhud, aga Rootsis on see teema põhjalikumalt ja laiemalt reguleeritud. Aga see puudutab muidugi ka üldse vanemahüvitise süsteemi ja isade rolli seal.
Nii et isa rolli tähtsustamine Eestis kogu lapse kasvatamise ajal ja vanemahüvitise süsteemi paindlikumaks muutmine on üks teemasid, millega ma loodan lähiajal teie ette tulla. See teema on natuke laiem. Me oleme minu arvates ühiskonnas isa rolli järjest rohkem tähtsustanud. Kui me vaatame neid, kellele vanemahüvitist makstakse, siis kahjuks on ikkagi peaaegu 94% nendest naised, kuid isade osakaal järjest suureneb. Ma loodan, et kaugemas perspektiivis peame me elatisabivõlgnikega järjest vähem tegelema.

17:40 Aseesimees Jüri Ratas
Monika Haukanõmm, palun!

17:40 Monika Haukanõmm

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud minister! Selleks et elatisraha kätte saada, tuleb vanemal võlanõudega kohtusse pöörduda. See tähendab, et päris pikk kohtuprotsess on ootamas. Pärast seda, kui elatisraha on välja nõutud, lisandub kohtumenetlusele kindlasti nn täitemenetlus, mis muudab selle protsessi veelgi pikemaks, ehk kohtutäiturid hakkavad võlga sisse nõudma. See tekitaski küsimuse, kui pika aja jooksul on ette nähtud, et riik võlgniku eest elatisabi tasub. Ega see periood pikemaks ei lähe, kui kogu menetlus aega võtab? Kas siin on ajaline piirang, kui pikalt seda makstakse?

17:41 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna

Aitäh! See protsess ise näeb välja nõnda. Kõigepealt me loodame, et inimesed lepivad omavahel kokku, kuidas nad lapse kasvatamisse panustavad. Väga paljud inimesed Eestis seda teevad, paljud isad ja emad hoolitsevad oma lapse kasvatamise eest ka peale lahkuminemist. Kui kokkuleppele ei jõuta ja üks pool leiab, et teine pool kokkulepitud elatisabi ei maksta, siis on tal võimalus kohtusse pöörduda. Selle seadusmuudatusega, millega me teie ette tuleme, suurendame me elatisabi kohtuvaidluse ajal makstavat elatistoetuse summat sellesama 100 euroni ja pikendame selle maksmise aega, mis seni oli 70 päeva, 90 päevani. See on siis see aeg, mille jooksul on kohus tavaliselt, kas või esmasel tasemel, võimeline miinimumsummas elatisabi välja nõudma, selle otsuse langetama. Meie huvi on see, et kui tekib probleem ja inimene pöördub kohtu poole, siis saaks ta ka tegelikult riigi kaitset ja tuge.
Mis puudutab seda, kui pika aja jooksul riik seda 100 eurot kuus maksab, siis see toimub kuni lapse 21-aastaseks saamiseni, nii kaua, kuni ka seaduste järgi kestab lapse ülalpidamise kohustus, ka hariduse omandamise ajal. Aga see nõue ei aegu selle perioodiga, 1. märtsil jõustunud seadusega pikendati ju nõude aegumise tähtaega.
Kokkuvõtet tehes võin öelda, et me tunduvalt pikendasime seda aega, mille jooksul riik abi ja tuge annab, ka kohtuvaidluse ajal, suurendasime sel ajal makstavat summat, ja ka siis, kui elatisabifondi skeem tööle hakkab, jääb nõue nõudeks. See aegub seaduses ettenähtud tähtaja alusel.

17:43 Aseesimees Jüri Ratas

Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised ja palun Riigikogu kõnetooli Heljo Pikhofi!

17:43 Heljo Pikhof

Austatud juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Ma vastan, Külliki, sinu küsimusele. Me arutasime eelmises koosseisus seda elatisabifondi teemat väga pikalt. Uuringud näitavad, et sanktsioonidest tulebki alustada. Lätis alustati valest otsast, alustati elatisabifondist, sanktsioone ei olnud ja see protsent, mis riik rahast tagasi sai, oli väga väike. Rootsis alustati õigest otsast ja see raha, mille nemad elatisabivõlgnikelt tagasi saavad, on hoopis teine, mitu korda suurem. Kui rääkida nulltolerantsist, siis mina küll seda meelt ei ole, et sanktsioone ei peaks rakendama täie rauaga, sest eesmärk on raha tagasi saada, mitte elatisabivõlgnikele läbi sõrmede vaadata.
Kui ajas tagasi minna, siis sotsiaaldemokraadid olid need, kes esitasid Riigikogule otsuse eelnõu elatisabifondi loomise kohta. Kui me läksime valitsusse, siis mingiks ajaks jäi selle fondi loomise idee seisma, aga kui ma olin sotsiaalkomisjoni esimees, siis oli mul väga hea meel, et kõik komisjoni liikmed, olenemata erakonnast, tulid selle ideega kaasa ja me võtsime eelmise koosseisu ajal siin Riigikogu saalis vastu sellise enneolematu otsuse, et panime valitsusele kohustuse elatisabifond moodustada. Ma tahan öelda suur tänu Margus Tsahknale ja Sotsiaalministeeriumi ametnikele, kes on lõpuks elatisabifondi loomisele mõelnud, selle fondi põhimõtted on kirja pandud ja jõuavad peagi Riigikogu suurde saali. Tõepoolest, nagu Margus ütles, seekord oli seda elatisabifondi väga lihtne koalitsioonilepingusse kirja panna, sest oli ju kokku lepitud, et järgmine Riigikogu koosseis selle fondi loob.
Kõige tähtsam on ikkagi see, et laps vajab raha kasvamise ajal, ta vajab seda iga kuu ja iga päev. Kui me nõuame selle raha välja tagantjärele ja kui seda raha mingil moel saabki, siis laps sellest tagantjärele kõhtu täis ei saa. See on kindlasti suureks abiks lapsevanemale, kes peab last üksi kasvatama, kui teine lapsevanem, kes on kohustatud elatisabi maksma, oma kohustust ei täida. Ma väga loodan, et see eelnõu jõuab kibekähku komisjoni, ma küll ei tea, kas see tuleb õiguskomisjoni või sotsiaalkomisjoni. Igal juhul on Riigikogu liikmed valmis seda menetlema. Aitäh!

17:43 Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan ettekandjat! Rohkem kõnesoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Arupärimisele on vastatud.

---

5. 17:47 Arupärimine puuetega inimeste õiguste konventsiooni kohta (nr 162)

17:47 Aseesimees Jüri Ratas
Liigume viienda arupärimise juurde, mille number on 162 ja mille teema on puuetega inimeste õiguste konventsioon. Vastab sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna. Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärijate esindaja Kadri Simsoni, kes arupärimist avalikkusele tutvustab!

17:47 Kadri Simson
Lugupeetud Riigikogu aseesimees! Head kolleegid! Meie arupärimine sotsiaalkaitseministrile puudutab puuetega inimeste õiguste konventsiooni. Eestis jõustus 14. aprillil 2012 ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioon, mille ratifitseerimisega võttis riik kohustuse järjepidevalt parandada puuetega inimeste olukorda. Selle ühe osana loodi ka organ, mis peaks tegema sõltumatut järelevalvet selle üle, et me neid kohustusi täidame. Komitee jälgib puuetega inimeste olukorda Eestis ja teeb Vabariigi Valitsusele ettepanekuid puuetega inimeste õigustega seonduvate probleemide lahendamiseks. Samuti on selle komitee ülesanne parandada teadlikkust puuetega inimeste õigustest ning korraldada koolitusi ja teabepäevi. Pealtnäha ongi sellega riigi kõik kohustused täidetud, aga muret tekitab see, et olenemata konventsioonist ning olemasolevast järelevalveorganist on puuetega inimestel probleeme ligipääsemisega füüsilisele keskkonnale ja transpordile. Viimane uudis oli see, et praamil, mis sõidab Hiiumaa ja mandri vahet, ei ole puuetega inimestel võimalik autotekilt edasi pääseda. Konventsiooni artikkel 9 näeb ette, et riik tagab puuetega inimestele teistega võrdsetel alustel juurdepääsu füüsilisele keskkonnale, aga meie laiutame abitult käsi. Seetõttu ongi meil ministrile hulk küsimusi. Tänan tähelepanu eest!

17:49 Aseesimees Jüri Ratas
Aitäh! Ma palun Riigikogu kõnetooli arupärimisele vastama sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna!

17:49 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Lugupeetud juhataja! Hea küsija! Loen ette küsimuse ja siis vastuse.
Esimene küsimus: "Kuidas hindate puuetega inimeste ligipääsetavust füüsilisele keskkonnale ja transpordile? Kas ligipääsetavus on võrdne teiste inimestega?" Täna on ligipääsetavus suur probleem meie ühiskonnas, kuid ligipääsetav keskkond ei ole eesmärk, mis on saavutatav üleöö, see tähendab järjepidevat ja sihikindlat tegutsemist. Osaliselt näeme edusamme nii ehitatud keskkonnas – näiteks on uutes avalikes hoonetes nõuded kehtestatud ja neid proovitakse ka järgida – kui ka ühistranspordi vallas, näiteks raudteel, tuletan meelde neidsamu Juhani porgandeid jne. Kuid me peame meeles pidama, et puuetega inimestele ligipääsetavuse tagamine ei tähenda üksnes füüsilist keskkonda, st teede, hoonete ja transpordivahendite kasutamisega seotud takistuste eemaldamist, vaid ka piirangute puudumist teenuste kasutamisel, teabe saamisel ja suhtlemisel, sh info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate ja kommunikatsioonisüsteemide kasutamisel. Seetõttu on ligipääsetavuse tagamiseks vaja nii abivahendeid, mis aitavad kompenseerida individuaalseid tegevus- ja funktsioonipiiranguid, kui ka keskkonna, teenuste osutamise, infoedastusviiside ja suhtlusvõimaluste kohandamist. Ühiskonnas on liigselt levinud mõtteviis, et ligipääsetavus on kitsalt puuetega inimeste küsimus, mistõttu tuleb rohkem teadvustada, et see toob kasu kõikidele ühiskonnagruppidele. Inimese elukaare jooksul võib tekkida mitmeid olukordi, kus ligipääsetav ühiskond aitab paremini toime tulla. Rahvastiku vananedes erivajadustega inimeste arv Eestis suureneb, mistõttu ei ole ligipääsetavuse parandamine mitte ainult puuetega inimeste, vaid ka laiemalt ühiskonna huvi. Kuna küsitud on, kuidas ma hindan puuetega inimeste juurdepääsu füüsilisele keskkonnale ja transpordile, siis ütlen, et see on kindlasti paranenud, aga me ei saa sellega veel rahul olla. Ka olukorraga siin Riigikogus ei saa me rahul olla. Ma mäletan väga hästi seda lugu, kuidas seesama ratastoolitõstuk, mis on seal küüru peal, siia tekkis. See juhtus pärast seda, kui üks meie erakonna liige vajas ratastooli, et tööruumidele ligi pääseda. Aastaid seda siin ei olnud ja ma ütlen, et Riigikokku siiamaani väga lihtsalt ligi ei pääse. Nii et arenemisvõimalusi on absoluutselt kõigil ja neid on ka avaliku sektori hoonetes.

Teine küsimus: "Milliste meetoditega plaanite parandada puuetega inimeste ligipääsetavust füüsilisele keskkonnale ning transpordile?" Praegu vastutavad ligipääsetavuse eest väga mitmed osapooled. Niisuguse jaotatud vastutuse tõttu on raske ligipääsetavusega terviklikult tegelda ning kujundada erivajadustega inimeste jaoks ligipääsetavat ühiskonda. Seetõttu loodigi Sotsiaalministeeriumi eestvedamisel 2015. aasta märtsis 27 liikmest koosnev ligipääsetavuse nõukogu, millesse kuuluvad ministeeriumide ja riigiasutuste, aga ka puuetega inimeste organisatsioonide, ülikoolide ja mittetulundusühingute esindajad. Nõukogu ülesanne on juhtida avalikke arutelusid ligipääsetavuse ja universaalse disaini teemal, et parandada ühiskonna teadlikkust ning juurutada kaasava elukeskkonna põhimõtteid arvestavat mõtteviisi. Peale selle on ligipääsetavuse parandamine üks Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi prioriteete, mistõttu on algatatud mitmeid ligipääsetavust parandavaid tegevusi. Näiteks, Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus korraldab 2016. aastal projekti "Erivajadustega inimeste eluaseme füüsiline kohandamine". Esialgu toimub saja inimese kodu kohandamine, üle riigi avaneb kodude kohandamise programm 2017. aastal. Selleks tegevuseks on Euroopa vahenditest ette nähtud 12 miljonit eurot, millega kavatsetakse kohandada 2000 erivajadustega inimeste kodu, st need inimesed pääsevad edaspidi oma kodust välja ja kodu sees liikuma. Teiseks, Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus koostab viipekeele tõlketeenuste kontseptsiooni, mis koondab tõlke liike, sh on viipekeele tõlge ja kirjutustõlge, ning teeb ettepanekuid kuulmispuudega inimeste vajadusi katvate teenuste loomiseks ja arendamiseks. Kontseptsioon on valmimas märtsi lõpuks ja selle alusel toimub kuulmispuudega inimeste vajadusi katvate tõlketeenuste arendamine ja katsetamine aastatel 2016–2020. Ka selleks on ette nähtud Euroopa Sotsiaalfondi vahendid. Näiteks, Sotsiaalministeeriumi tellimusel auditeeris MTÜ Ligipääsetavuse Foorum 2015. aasta lõpus Sotsiaalkindlustusameti klienditeenindusbüroode ja veebilehekülje ligipääsetavust, mille tulemusena on plaanis teenuste osutamisega seotud füüsilise keskkonna ja veebikeskkonna ligipääsetavust parandada, kuna Sotsiaalkindlustusamet on põhiliselt see amet, kuhu erivajadustega inimesel on vaja pääseda ja millega on vaja suhelda. Eriti arvestades seda, et juba jõustunud ja osaliselt veel jõustuv töövõimereform paneb kohustusi puuetega ja erivajadustega inimestele, peab riik nendele inimestele nii füüsilise kui ka kommunikatiivse juurdepääsu tagama. Näiteks, 2016. aastal muutsime me abivahendite taotlemise korraldust, nii et edaspidi korraldab abivahendite küsimusi Sotsiaalkindlustusamet. Muudatuse eesmärk on tagada abivahendite parem ja ühtlasem ning vajadustele vastav kättesaadavus. Abivahend on oluline, selleks et tagada erivajadustega inimestele juurdepääs füüsilisele keskkonnale. Selle abivahendite süsteemi reformi eest olen ma siin ka nuhelda saanud. Aga ma toon ühe konkreetse näite. Aastast 2013 on peaaegu 2000 inimest kuuldeaparaadi järjekorras, sest süsteem ei taganud paindlikku ja kättesaadavat rahastust ning need inimesed ei olnud saanud kuuldeaparaati, kuid täna, paar kuud peale selle reformi jõustumist, on vähemalt riigi poolt võimalik kuuldeaparaadi kättesaadavus neile päevapealt tagada. Praegu seisab see lihtsalt selle taga, et abivahendifirmad ei jõua nii kiiresti kuuldeaparaate tarnida, aga see probleem saab neil lahendatud. Ma tahan öelda, et ka see tähendab ligipääsemise võimaldamist nendele inimestele, just nimelt informatsioonile normaalselt ligipääsemise võimaldamist. Nii et neid reforme ja tegusid, mida riik teeb, on tegelikult päris palju, aga me ei ole jõudnud sinnamaale, et võiksime rahul olla. See protsess käib kindlasti edasi. Ka selle uue superministeeriumi hoone ehitamisel, mis on nüüd võetud plaani ja kuhu mitu ministeeriumi kokku pannakse, on minu teada kava, et füüsiline juurdepääsetavus peab olema tagatud selles osas, kus asub Sotsiaalministeerium. Ma arvan, et see ei ole piisav, tegelikult peab juurdepääs olema tagatud igale poole, sest me oleme ju ka siin Riigikogus otsustanud, et me peame looma tuhandele erivajadustega inimesele avalikus sektoris töökoha. Ka siin on juurdepääsetavus oluline. Nii et arenguruumi on meil veel piisavalt, aga ka tegusid on ette näidata.
Kolmas küsimus: "Kuidas hindate puuetega inimeste õiguste kaitseks loodud järelevalveorgani ja valitsuse vahelist koostööd? Kas omavahelises koostöös suudetakse konventsiooniga võetud kohustused puuetega inimeste õiguste kaitsel tagada?" Puuetega inimeste õiguste kaitse edendamine ei ole ainult Sotsiaalministeeriumi ülesanne, vaid see tähendab tihedat koostööd ministeeriumide, konventsiooni järelevalve mehhanismi ja kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel, eeskätt koostööd puuetega inimeste ja nende esindusorganisatsioonidega. Voliniku arvamused ja järeldused puuetega inimeste õiguste kaitse kohta on Sotsiaalministeeriumile olulised. Niipalju, kui meil vähegi võimalik on, me nendega arvestame. Ma loodan, et meie koostöö on väga viljakas. Küsimus on selles, kas me suudame kõike seda kiire tempoga ellu viia, aga puuetega inimeste õiguste kaitse peame me Eestis tagama.
Neljas küsimus: "Kas Eesti riigis on Teie hinnangul puuetega inimeste õigused kaitstud samal tasemel

teiste inimestega?" Peab tõdema, et praegu ei ole puuetega inimeste õigused kaitstud samal tasemel teiste inimeste õigustega. Hea näide selle kohta on probleemid ligipääsetavusega. Kuid ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni ratifitseerimisega võtsime endale kohustuse riigil olemasolevate ressursside piires saavutada järk-järgult nende õiguste täielik teostamine. Põhiseaduse § 28 kohaselt on puuetega inimesed riigi ja kohalike omavalitsuste erilise hoole all. Kui me vaatame praegust õigusruumi, siis võime tõdeda, et on tehtud olulisi samme, sh on ratifitseeritud konventsioon, millega me püüame tagada õiguskeskkonda, kus puuetega inimeste õigused oleksid kaitstud teiste inimeste õigustega samal tasemel. Võrdse kohtlemise printsiibid ja erivajadustega inimeste eripäradega arvestamine on õigusloome osa, mida on kõigil ministeeriumidel kohustus oma valitsemisala piires jälgida ning teha koostööd teiste asutuste ja organisatsioonidega nende põhimõtete edendamisel. Selle eesmärgi saavutamiseks on puuetega inimeste õiguste edendamise valdkonna lühi- ja pikaajalised arengusuunad ning konkreetsed tegevused lähiaastateks sõnastatud Sotsiaalministeeriumi koostatud sotsiaalse turvalisuse, kaasatuse ja võrdsete võimaluste arengukava eelnõus. Arengukava läbiv põhimõte on see, et tuleb tagada puuetega inimeste võrdsed õigused ja võrdne kohtlemine ning arvestada inimeste erivajadustega. Seda arengukava ei ole veel vastu võetud, töö sellega käib. Sellesse töösse kaasame me kindlasti erivajadustega inimeste organisatsioone. Aitäh!

18:00 Aseesimees Jüri Ratas
Austatud minister, ma tänan! Teile on küsimus. Monika Haukanõmm, palun!

18:00 Monika Haukanõmm
Tänan, härra juhataja! Lugupeetud minister! Eelmise aasta 1. juulist hakkas kehtima ehitusseadustik, mis asendab varem kehtinud ehitusseadust. Ehitusseaduse alusel võttis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium 2002. aastal vastu määruse, mis sätestas väga täpselt nägemis-, liikumis- ja kuulmispuudega inimeste hoonetele ja rajatistele ligipääsetavuse nõuded. Uue seadustiku puhul ligipääsetavust reguleerivat määrust ei ole vastu võetud, seda pole siiamaani. Varsti saab juba aasta ehitusseadustiku kehtima hakkamisest, mis tähendab, et projekteerijad, ehitajad ja ka kliendid on pandud raskesse olukorda. Mida teie kui konventsiooni sätete rakendamise eest vastutav minister plaanite ette võtta, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium need sammud astuks ja ka selle määruse annaks?

18:01 Sotsiaalkaitseminister Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! Sel teemal on korduvalt juttu olnud ja asjaomased organisatsioonid on sellele tähelepanu juhtinud. Ka ministeerium on edastanud oma tähelepanekud ja nõudmised. Nüüd tulebki täpsemalt Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi käest küsida, nõuda, et need määrused vastu võetaks, sest uusi maju ehitatakse ju pidevalt ja selle konventsiooni eesmärkide saavutamiseks on väga selgelt vaja rakendusakte. See on teema, mille suhtes tuleb olla püsivalt tähelepanelik.

18:02 Aseesimees Jüri Ratas
Austatud minister, ma tänan teid! Rohkem küsimusi ei ole. Kas soovitakse läbirääkimisi pidada? Läbirääkimisi pidada ei soovita. Arupärimisele on vastatud.

---

6. 18:02 Vaba mikrofon

18:02 Aseesimees Jüri Ratas
Head ametikaaslased! Nüüd on, võib öelda, see aeg, mida me oleme kõik oodanud. Palun teid kõiki peale haamrilööki registreerida ennast sõnavõtuks vabas mikrofonis! Vaba mikrofon on avatud. Palun Riigikogu kõnetooli Jüri Adamsi!

18:03 Jüri Adams
Härra istungi juhataja! Jätkan oma sarja Riigikogu tööst. Eelmine kord käsitlesin küsimust, kuidas jagatakse Riigikogus eelnõud juhtivkomisjonide vahel. Minu põhiväide oli, et harva on eelnõu selline, et see kuulub täielikult üheainsa komisjoni teemade alla. Sagedasem on see, et eelnõus on mitme

komisjoni teemasid. Järeldus oli, et kuna komisjonid tavaliselt ei tegele n-ö võõra eelnõuga ei tervikuna ega ka selle üksikute osadega, siis paistab nii, et üks põhjus, mispärast Riigikogus vastuvõetud seadustele on nii palju ette heita, on arvatavasti ka see, et nende osade kvaliteet, mis peaksid olema teiste komisjonide menetluses, on kehvem kui põhikomisjonis menetletavate osade oma. Kas see alati just niimoodi on, selle kohta ei ole mingit arvulist uurimust tehtud. Aga igal juhul on see probleem minu arvates olemas.
Ma lähen siit edasi küsimusega, kuidas algab komisjonis eelnõu ettevalmistamine esimeseks lugemiseks. Esimesel lugemisel peaks Riigikogu põhimõtteliselt otsima vastust kahele küsimusele. Esiteks, kas sellist seadusmuudatust või uut seadust üldse on vaja. Teiseks, kas esitatud eelnõu sobib sellise töö aluspaberiks. Ma olen nüüd taas ühe aasta Riigikogus olnud. Kui ma mõtlen sellele, mida ma mäletan VII, VIII ja IX Riigikogust, siis esimese lugemise ettevalmistamine tollal ja nüüd erinevad küll nagu öö ja päev. Ma ei tea, kas igal pool oli see alati ühtemoodi, kuid nendes komisjonides, kuhu mul oli võimalus sattuda, algas eelnõu ettevalmistamine varem tavaliselt sellest, et eelnõu juhtivnõunik andis ülevaate probleemi ajaloost, ka sellest, kuidas seadus Riigikogus alguses kujunes ja milliseid muudatusi hiljem on ette võetud. Selleks töötas ta läbi arhiivimaterjalid. Siis otsis ta vastuse küsimusele, kuidas oli sama küsimus reguleeritud sõjaeelses Eestis. Peale iseseisvuse taastamist kooskäinud Riigikogu koosseisudes oli see küllalt oluline küsimus, praegu ei ole see võib-olla nii oluline. Üldiselt oli nõunik kohustatud andma ülevaate ka sellest, milline on olukord ja millised on lahendused meie naaberriikides. Praeguses koosseisus olen ma puutunud kokku tööga kolmes komisjonis. Nendest üheski ei tunta üldse niisugust mõtet, et nõunik peaks seda sorti tööd tegema, nagu ma teile praegu kirjeldasin. Niisuguse mõtte peale ei ole isegi mitte keegi tulnud. Kui mõnes teises komisjonis käsitletakse ka neid aspekte, siis oleks huvitav teada saada, milline see praktika on.
Põhimõtteliselt peaks nõuniku ettevalmistavale tööle lisanduma veel üks aspekt. Esimest lugemist ettevalmistavale komisjoni istungile tulevad eelnõu autorid, tihtipeale, kui jutuks on valitsuse eelnõu, tuleb neid hulgakesi eri ministeeriumidest, ja nende põhisõnum on ikkagi omaenda töö kiitmine, miks nii vaja on ja mispärast just nii hea on. Põhimõtteliselt peaks juhtivnõunik tegema mingisuguses vormis mõistlikul määral ka kriitikat autorite enesekiituse kohta. Peale selle peaks ta andma vastuse küsimusele, mis on võib-olla kõige olulisem, kuidas oleks, kui elaks edasi ilma kavandatava muudatuseta, kas see muudatus või need uuendused, mida seaduses pakutakse, on tõesti hädavajalikud. Tänaseks ma lõpetan. Tänan!

18:07 Aseesimees Jüri Ratas

Ma tänan! Rohkem kõnesoove ei ole. Seega sulgeme vaba mikrofoni. Head ametikaaslased, tänane istung on lõppenud. Ma tänan teid ja soovin teile jõudu meie töös!

Istungi lõpp kell 18.08.